

CUPRINS

Capitolul I. Voința juridică și consimțământul

Secțiunea I. Voința umană-proces complex al vieții psihice

1. Explicații preliminare
2. Definirea și caracterizarea voinței
3. Structura și fazele voinței
4. Calitățile voinței și voința socială

Secțiunea II. Voința juridică

1. Noțiunea de voință juridică
2. Corelația dintre voința juridică și actul juridic. Noțiunea de act juridic
3. Voința unilaterală
4. Voința bilaterală și voința multilaterală
5. Formarea voinței juridice.

Etapele formării voinței juridice

Secțiunea III. Principiile voinței juridice

1. Principiul autonomiei de voință sau al libertății actelor juridic
2. Principiul voinței reale

Secțiunea IV Consimțământul

1. Noțiune și definire
2. Condițiile de validitate ale consimțământului
 - 2.1 Consimțământul să provină de la o persoană cu discernământ
 - 2.2 Consimțământul să fie exteriorizat
 - 2.3 Consimțământul să fie exprimat cu intenția de a produce efecte juridice
3. Viciile de consimțământ-privire generală
4. Considerații psihologice asupra viciilor de consimțământ
 - 4.1 Activitatea umană și conduita umană
 - 4.2 Definirea și structura psihologică a activității

Capitolul II Eroarea

Secțiunea I Noțiuni introductive

1. Istoricul noțiunii de eroare, viciu de consimțământ
2. Noțiunea de eroare. Reglementarea juridică a erorii
 - 2.1 Noțiunea de eroare
 - 2.2 Reglementarea juridică a erorii
3. Eroarea în dreptul comparat
 - 3.1 Eroarea în sistemul de drept romano-germanic
 - 3.2 Eroarea în common law

Secțiunea II Clasificarea erorii și tipurile de eroare

1. Eroarea obstacol

- 1.1 Eroarea asupra naturii actului
- 1.2 Eroarea asupra identității obiectului actului juridic
- 2. Eroarea – viciu de consimțământ
 - 2.1 Eroarea asupra substanței obiectului actului juridic
 - 2.2 Eroarea asupra persoanei
- 3. Eroarea indiferentă
- 4. Eroarea de fapt și eroarea de drept
 - 4.1 Eroarea de fapt
 - 4.2 Eroarea de drept
 - 4.2.1 Obligatorietatea și cunoașterea normei juridice
 - 4.2.2 Nemo censetur ignorare legem

Secțiunea III Condițiile de anulabilitate pentru eroare

- 1. Caracterul determinat al erorii
- 2. Eroarea să cadă asupra unei calități sau element inclus de părți în conținutul actului juridic
- 3. Eroarea scuzabilă

Secțiunea IV Sancțiunea și proba erorii

- 1. Sancțiunea erorii
 - 1.1 Sancțiunea erorii obstacol
 - 1.2 Sancțiunea erorii viciu de consimțământ
 - 1.3 Repararea prejudiciilor cauzate unei părți prin încheierea unui act afectat de eroare viciu de consimțământ
 - 1.4 Sancțiunea erorii indiferente
- 2. Structura și proba erorii
 - 2.1 Structura erorii
 - 2.2 Proba erorii

Capitolul III Dolul

Secțiunea I Noțiuni introductive

- 1. Istoricul noțiunii de dol
- 2. Noțiunea de dol. Reglementarea juridică a noțiunii
 - 2.1 Noțiunea de dol
 - 2.2 Reglementarea juridică a dolului
- 3. Structura dolului-viciu de consimțământ
 - 3.1 Elementul intențional
 - 3.2 Elementul material
- 4. Dolul în dreptul comparat
 - 4.1 Dolul în sistemul de drept romano-germanic
 - 4.2 Dolul în common law

Secțiunea II Clasificarea dolului și tipurile de dol

- 1. Dolul malus și dolul bonus
- 2. Dolul principal și dolul incident
- 3. Dolul în liberalități
- 4. Dolul prin reticență
 - 4.1 Obligația de informare

Secțiunea III Condițiile de anulabilitate pentru dol

- 1. Caracterul determinat al dolului

2. Necesitatea ca dolul să provină de la cealaltă parte

Secțiunea IV Proba și sancțiunea dolului

1. Proba dolului
2. Sancțiunea dolului
 - 2.1 Acțiunea în anulare
 - 2.2 Repararea prejudiciului suferit
 - 2.3 Răspunderea penală în cazul dolului

Capitolul IV Violența

Secțiunea I Noțiuni introductive

1. Istoricul noțiunii de violență-viciu de consimțământ
2. Noțiunea de violență. Reglementarea juridică a noțiunii
 - 2.1 Noțiunea de violență
 - 2.2 Reglementarea juridică a violenței
3. Violența în dreptul comparat
 - 3.1 Violența în sistemul de drept romano-germanic
 - 3.2 Violența în common law

Secțiunea II Structura violenței și tipurile de violență

1. Structura violenței
 - 1.1 Elementul obiectiv
 - 1.2 Elementul psihologic
2. Clasificarea violenței, viciu de consimțământ
 - 2.1 Violența fizică
 - 2.2 Violența morală
 - 2.3 Violența legitimă
 - 2.4 Violența nelegitimă

Secțiunea III Condițiile de anulabilitate pentru violență

1. Caracterul nelegitim al violenței
2. Caracterul determinat al violenței
 - 2.1 Violența și starea de necesitate
 - 2.2 Violența economică

Secțiunea IV Efectele, proba și sancțiunea juridică a violenței

1. Efectele juridice ale violenței
2. Proba violenței
3. Sancțiunea violenței, viciu de consimțământ
 - 3.1 Anularea actului juridic
 - 3.2 Acordarea de daune interese
 - 3.3 Răspunderea penală în cazul violenței

Capitolul V Leziunea

Secțiunea I Noțiuni introductive

1. Istoricul noțiunii de leziune
2. Noțiunea de leziune. Reglementarea juridică a noțiunii
 - 2.1 Noțiunea de leziune
 - 2.2 Reglementarea juridică a leziunii
3. Leziunea în dreptul comparat

Secțiunea II Structura și condițiile de anulabilitate pentru leziune

1. Structura leziunii

2. Condițiile de anulabilitate pentru leziune
 - 2.1 Necesitatea existenței unei pagube materiale
 - 2.2 Dezechilibrul între contraprestații
 - 2.3 Leziune să existe în momentul încheierii actului juridic

Secțiunea III Domeniul de aplicare al leziunii

1. Subiectele de drept care pot fi supuse leziunii
2. Actele juridice susceptibile de anulare pentru leziune

Secțiunea IV Sancțiunea și proba leziunii

1. Sancțiunea leziunii. Acțiunea în resciziune
2. Proba leziunii

Privire comparativă asupra viciilor de consimțământ

Concluzii

Bibliografie

PREAMBUL

În teoria generală a dreptului civil, viciile de consimțământ sunt regăsite între condițiile care se cer a fi întrunite pentru exprimarea unui consimțământ valabil. Mai precis, pentru formarea valabilă a oricărui act juridic, nu este suficient ca manifestarea de voință să fie conștientă, exteriorizată și făcută cu intenția de a produce efecte juridice; este necesar ca aceasta să fie liber exprimată și în cunoștință de cauză, altfel spus, se impune neviciera consimțământului.

Ceea ce explică și justifică viciile de consimțământ este libertatea voinței, ca o extindere a libertății persoanei. „Liberul arbitru juridic” desemnează posibilitatea fiecărei persoane de a alege un anumit comportament, materializat prin încheierea unor operațiuni juridice. Libertatea voinței interne este o consecință a libertății contractuale, dar spre deosebire de aceasta, care este o stare de drept, libertatea voinței este o stare de fapt.

Mergând mai departe, libertatea voinței exclude ideea de forță, oricare ar fi forma sa de manifestare și de oriunde ar veni și include ideea de conștientă de sine și de lumea înconjurătoare. În acest context, viciile de consimțământ apar ca deficiențe ale voinței interne, vizibile, din punct de vedere juridic, tocmai pentru că voința a fost exteriorizată cu intenția de a produce efecte juridice.

Toate viciile de consimțământ se constituie într-o instituție juridică cu fizionomie proprie, fiind plasate între lipsa voinței și un consimțământ liber și conștient, apt să producă efectele juridice urmărite prin încheierea actului juridic. Cu alte cuvinte, intervenția acestora va afecta voința internă și, în final, consimțământul, dar nu atât de puternic încât să-i determine inexistența, ci în măsura în care îi lezează dimensiunea sa conștientă și liberă.

Astfel, *scopul principal al prezentei teze de doctorat* constă în studierea comparativă a conceptelor doctrinare privind viciile de consimțământ din perspectiva Teoriei generale a dreptului civil, raportată la practica judiciară în domeniu și dreptul comparat.

Atingerea acestui scop a determinat trasarea și realizarea următoarelor *obiective*: analiza voinței umane din punct de vedere psihologic și a modului ei de formare; rolul voinței juridice în formarea actului juridic civil și corelația care există între cele două concepte; explicarea viciilor de consimțământ, ca incidente care apar pe parcursul formării voinței interne; cercetarea, distinctă, a fiecăruia dintre cele patru vicii de consimțământ-eroarea, dolul, violența și leziunea; analiza comparativă a viciilor de consimțământ.

Cercetarea acestei teme s-a întemeiat pe studierea unui amplu material doctrinar teoretic al unor cercetători români și străini și precum și un vast material normativ și practic în domeniu. Toate acestea au constituit suportul metodologic și tehnico-științific al prezentei teze de doctorat.

În consecință, investigațiile făcute prin acest studiu au încercat să releve importanța libertății voinței persoanei la încheierea actului juridic și a necesității ca

aceasta să fie neafectată de un viciu de consimțământ, în contextul în care în circuitul civil se confruntă cu două tendințe contradictorii de evoluție: pe de o parte, o înfrânare a principiului autonomiei de voință prin proliferarea contractelor de adeziune și asimilate acestora, iar pe de altă parte, tendința de a conferi elementului subiectiv valențe suverane sau a conferi voinței puterea de a crea dreptul, depășind limitele dreptului obiectiv.

PREZENTARE SINTETICĂ

Capitolul I al tezei supuse dezbaterii este alcătuit din 4 secțiuni, împărțite la rândul lor pe subsecțiuni.

Punctul de plecare în analiza instituției viciilor de consimțământ îl constituie voința juridică. Astfel, **Capitolul I** al tezei se referă la **Voința juridică și consimțământ**. În *secțiunea I* al acestui capitol, intitulată *Voința umană-proces complex al vieții psihice*, am relevat importanța pe care voința umană o are în aproape orice domeniu al vieții sociale sau individuale, de aceea am abordat problematica, pentru început, din punctul de vedere al psihologiei, singura în măsură să explice mecanismele interne care stau la baza formării voinței umane. Psihologia consideră voința un sistem al formelor și mecanismelor de reglare-autoreglare, a cărui rol este de a optimiza comportamentele orientate spre atingerea unui anumit obiectiv cu valoare adaptativă. În continuare, am tratat structura și fazele voinței, dar și calitățile voinței și voința socială, adică cea care caracterizează modul de relaționare a indivizilor în cadrul grupurilor și comunităților și care determină gradul de coeziune al acestora.

Secțiunea II a primului capitol este dedicată *Voinței juridice*, iar pentru început este făcută trecerea de la voința umană la cea juridică și apoi la actul juridic. Am arătat că voința juridică reprezintă o atitudine manifestă a subiectului de drept de a participa la încheierea actelor juridice civile, în al cărui conținut sunt incluse și elementele care au determinat luare deciziei de a avea o asemenea conduită.

Corelația dintre voință și act juridic este una de la cauză la efect, întrucât voința juridică exteriorizată este motorul care pune în mișcare un întreg complex de procese volitive și intelective care generează actul juridic, dacă scopul clar al acesteia este acela de a produce efecte juridice. În acest context, am tratat *noțiunea de act juridic* și rolul primordial al voinței individuale în formarea acestuia. De asemenea, am delimitat noțiunea de act juridic de alte acte voluntare, pe de o parte, și de faptele juridice, pe de altă parte.

Următoarele două subsecțiuni sunt dedicate *voinței unilaterale* care dă naștere actului juridic unilateral ca izvor de obligații și *voinței bilaterale și multilaterale*, respectiv, contractului ca act juridic, esențialmente, expresie a acordului de voință. În continuare, am realizat o prezentare comparativă a dispozițiilor legale care reglementează acest domeniu din Codul civil francez și Codul civil român (discuția din literatura de specialitate în legătură cu termenul de convenție și contract) și o comparație între contractul unilateral și cel bilateral.

Distinct, sunt tratate acte juridice sunt acelea pentru a căror încheiere este necesară existența și exprimarea voinței a mai multor părți - actele multilaterale și actele unilaterale colective sunt acelea care sunt constituite dintr-o sumă de voințe identice, de declarații unilaterale de voință.

În final, diferențierea actelor juridice în funcție de manifestările de voință care concură la formarea lor valabilă prezintă relevanță juridică atât din punctul de vedere al aprecierii valabilității actului cât și din punctul de vedere al regimului viciilor de consimțământ de care pot fi afectate.

Ultima parte secțiunii a doua este consacrată *formării voinței juridice și etapelor formării voinței juridice*. Abordarea juridică a procesului de formare a voinței preia elementele esențiale ale procesului psihologic de formare a voinței umane, insistând asupra cauzalității nevoie (dorință) – hotărâre și, în principal, exteriorizarea hotărârii, fără a omite importanța motivului determinant în finalizarea acțiunii. Formarea voinței juridice, rezultat al unui proces psihologic complex, subsumat proceselor psihologice volitive, implică parcurgerea succesivă, în timp, a mai multor etape: reflectarea sau reprezentarea în conștiința omului a unei nevoi materiale sau spirituale ce trebuie satisfăcută; conturarea, sub impulsul acestei nevoi, a mijloacelor de satisfacere a nevoii respective; deliberarea mentală asupra motivelor și mijloacelor de satisfacere a nevoii respective; intervenția motivului determinant, reprezentarea intelectuală a scopului urmărit; hotărârea de a încheia actul juridic necesar pentru realizarea scopului urmărit. Exteriorizarea hotărârii de a încheia actul juridic prezintă relevanță juridică deosebită întrucât, acum ne aflăm în prezența consimțământului. Exteriorizarea este un act de fixare a voinței interne. Urmând structura psihologică a actului voluntar, considerăm că exteriorizarea voinței reprezintă ultima etapă structurală a voinței juridice și anume execuția. Prin executarea hotărârii se ajunge la atingerea propriu-zisă a scopului, constând în transformarea hotărârii în acțiune. Importanța acestei ultime etape a formării voinței este indiscutabilă deoarece ea reprezintă o probă a autenticității proiectului stabilit, a corectitudinii deciziei luate.

Secțiunea III este dedicată *principiilor voinței juridice* consacrate de codul nostru civil, chiar dacă nu *in terminis*, dar neîndoielnic: principiul autonomiei de voință și principiul voinței reale.

În plan juridic, *principiul autonomiei de voință* reprezintă capacitatea, forța voinței de a genera un act juridic, de a explica efectele unui act juridic, deoarece dreptul obiectiv doar confirmă forța juridică a voinței individuale. Voința juridică și autonomia sunt înțelese prin prisma individualismului juridic, în fapt comportamentul indivizilor conștienți de libertatea lor instituie ordinea de fapt sancționată de stat. Astfel, ia naștere dreptul subiectiv propriu-zis, considerat ca inalienabil și inerent naturii omului ca ființă rațională. Drepturile subiective devin posibilități de exprimare rațională a libertății umane, iar dreptul pozitiv va recunoaște de drept situațiile de fapt create de voința individuală. Cu toate acestea, așa cum textele legale precizează, acest principiu nu este absolut, cunoscând următoarele limite: ordinea publică, respectiv normele care reglementează ordinea economică, socială și politică în stat; morala, adică respectarea regulilor moralei, ale bunelor moravuri; normele imperative civile, de la care nu se poate deroga. Pe de altă parte, apariția și „folosirea” tot mai intensă a unei categorii noi de contracte

– contractele de adeziune (cărora li se alătură cele impuse, controlate, tipizate, de consumație), a dus la reconsiderarea limitelor principiului autonomiei de voință a actelor juridice. În fapt, proliferarea acestor tipuri de contracte s-ar părea că reprezintă unul dintre simptomele înfrângerii principiului autonomiei de voință de către un alt fenomen social economic și în final juridic, acela al dirijismului, care desemnează intervenția pregnantă a statului în domeniul economic, concretizat prin legiferarea unor noi reglementări sau modificarea celor existente sau prin sancționarea pe cale judecătorească a noilor interpretări date unor instituții juridice mai vechi.

În privința *principiului voinței reale*, codul civil român dă prioritate voinței interne a părților care exprimă adevăratul conținut al actului juridic civil, respectiv intențiile reale ale părților. Însă, după cum se remarcă, principiul voinței reale nu trebuie absolutizat, susținând că numai voința internă sau numai voința declarată produc efecte juridice; mai corect este să se vorbească de o preponderență, după caz, a voinței interne sau externe.

Executarea obligațiilor asumate de părțile care au încheiat actul juridic civil dar și concordanța dintre aceasta și manifestarea de voință a părților necesită stabilirea voinței reale, interne a părților.

Secțiunea IV este consacrată *consimțământului* ca element esențial, de fond, ad validitatem al actului juridic civil care constă în hotărârea exteriorizată a unei persoane de a încheia un anumit act juridic. Mecanismul de formare al consimțământului se găsește într-o legătură indisolubilă cu ultima etapă de formare a voinței juridice, atunci când aceasta îmbracă valențe juridice. Prin exteriorizarea hotărârii de a încheia un act juridic, hotărâre deja formată, are loc un act de fixare a acesteia prin receptarea sa de către cel cărui i se adresează. Prin urmare, considerăm că despre consimțământ se poate vorbi atât în actele unilaterale, cât și în cele bilaterale, deoarece semnificația intrinsecă a acestui element al actului juridic este aceeași, ea având legătură cu voința subiectului de drept și nu cu felul actului juridic a cărui parte se dorește a fi. Astfel este studiat consimțământul în actele unilaterale și în cele bilaterale ori multilaterale, mai precis particularitățile acestuia

Următorul subpunct al acestei secțiuni este consacrată analizei *condițiilor de valabilitate ale consimțământului*. Prima condiție se referă la capacitatea de a contracta a persoanei, adică la necesitatea ca manifestarea de voință să provină de la o persoană cu discernământ. Atunci când o persoană procedează la încheierea unui act juridic își manifestă voința cu intenția de a produce efecte juridice, ceea ce înseamnă că aceasta trebuie să conștientizeze aceste efecte, să le dorească și să le urmărească, trebuie să delibereze în cunoștință de cauză, cu alte cuvinte, trebuie să aibă discernământ. În acest context este tratată și noțiune de incapacitate, dar și felurile incapacităților și legătura stabilită între personalitate și capacitate.

Cea de-a doua condiție de valabilitate a consimțământului și anume ca acesta să fie exteriorizat, ține de esența consimțământului în dreptul civil, astfel forma exterioară a voinței măsoară distanța dintre aceasta psihologic înțeleasă și voința exprimată, deoarece prin consimțământ se înțelege voința manifestată în sens juridic.

Voința exteriorizată îndeplinește o dublă funcție. Pe de o parte reprezintă mijlocul prin care cel ce se exprimă urmărește să-și materializeze voința prin producerea efectelor juridice dorite. Pe de altă parte, voința exteriorizată este un act de comunicare socială, fiind făcută pentru a fi receptată și luată la cunoștință și de alte persoane.

În privința formei, exteriorizarea consimțământului este lăsată la aprecierea autorului sau autorilor actului juridic civil, conform principiului consensualismului actului juridic. Excepție de la acest principiu fac actele juridice solemne care trebuie să îmbrace formele prevăzute de lege pentru a fi valabile și pentru a fi dovedite – forma *ad validitatem* și *ad probationem*.

În principiu, modurile de exteriorizare ale consimțământului sunt variate: poate fi vorba despre o manifestare expresă sau tacită a voinței. În acest context sunt determinate valențele juridice ale tăcerii, respectiv dacă abținerea poate genera obligații în seama acelei persoane. Răspunsul unanim al doctrinei juridice este că, în principiu, prin ea însăși, tăcerea nu constituie o manifestare de voință, prin urmare nu valorează consimțământ. În fapt, prin natura ei, tăcerea este echivocă, ceea ce înseamnă că nu poate fi determinat sensul voinței interne, reale a persoanei care tace și nici interpretată ca manifestare certă de voință.

Totuși, există situații în care tăcerea poate fi considerată o manifestare valabilă de voință și anume: când legea prevede astfel; când este grefată pe un acord de voință anterior; când tăcerii i se atribuie valoare de consimțământ, potrivit obiceiului locului.

Referindu-ne la cea de-a treia condiție, trebuie să menționăm că valența manifestării de voință, care îi conferă calitatea de voință juridică, este aceea ca atitudinea volitivă a subiectului de drept trebuie să fie destinată a produce efecte juridice.

Nu orice manifestare de voință conduce la nașterea, modificarea sau stingerea unor raporturi juridice de drept civil, ci doar manifestarea de voință care este destinată expres să producă consecințe juridice. Pentru ca voința să genereze astfel de efecte, este necesar ca din atitudinea volitivă exprimată de o persoană să rezulte, fără echivoc, că aceasta urmărește să participe la încheierea unui act juridic, altfel manifestarea de voință nu valorează consimțământ.

În ultima parte a primului capitol sunt prezentate *viciile de consimțământ*. Cerința ca manifestarea de voință să fie neviciată reprezintă o necesitate juridică, dar și o garanție a respectării principiului libertății de încheiere a actelor juridice civile și al principiului de drept ce consacră egalitatea juridică a părților raportului juridic civil, deoarece încheierea actului juridic civil trebuie să fie consecința unei atitudini volitive liber și conștient exprimate.

În literatura de specialitate sintagma „vicii de consimțământ” desemnează situațiile în care voința juridică a subiectului de drept este alterată și nu poate fi sancționată juridic ca și consimțământ valabil exprimat. De asemenea, tot în literatura de specialitate s-a făcut diferența dintre absența voinței (de fapt, a consimțământului) și viciile de consimțământ.

În cadrul analizei procesului psihologic de formare a voinței juridice, am arătat că luarea hotărârii de a încheia un act juridic este precedată de un proces psihic complex deliberativ și decizional, pe parcursul căruia persoana își reprezintă

consecințele acțiunilor sale, cu avantajele și dezavantajele care pot apărea, întrucât hotărârea orientează actul voluntar spre atingerea scopului și satisfacerea nevoii. Însă, atunci când voința persoanei participante la încheierea actelor juridice civile este alterată pe parcursul formării voinței interne și aceasta se formează, fie având în vedere o falsă reprezentare a mijloacelor prin intermediul cărora subiectul de drept își poate atinge scopurile (eroarea și dolul), fie prin constrângerea subiectului de drept la o atitudine manifestată în discordanță cu interesele sale de natură juridică civilă, dar determinată de salvagardarea unor interese superioare, pe care nu le poate ocroti de o altă manieră (violența), suntem în prezența viciilor de consimțământ.

Din punct de vedere juridic, modurile prin care voința subiectului de drept este alterată și nu valorează consimțământ valabil exprimat sunt prevăzute de art. 953 Cod civil („Consimțământul nu este valabil când este dat prin eroare, smuls prin violență sau surprins prin dol”).

Alături de eroare, violență și dol, doctrina juridică a tratat și leziunea – viciu de consimțământ, aplicată pentru anumite acte juridice și pentru anumite persoane fizice, dar asupra existenței acestui din urmă viciu de consimțământ există controverse - în a fi sau nu fi considerat caz de viciere al consimțământului.

În final, am încercat explicarea *aparității și a impactului viciilor de consimțământ asupra activității umane, juridice, în speță, prin prisma psihologiei.*

Ceea ce interesează în acest demers este faptul că actul juridic, ca atitudine liberă și conștientă umană este asimilat, din punct de vedere psihologic, conduitei.

Conduita reprezintă modul de relaționare a omului ca ființă socială și subiect conștient cu lumea externă. Astfel, activitatea sau actul care se manifestă printr-o conduită declanșată de o stare de necesitate, care orientează și susține activitatea. Aceasta, fiind o organizare psihică de tip conștient, are trei verigi: motivul, scopul și mijlocul. Pe parcursul transformării motivului în scop, intervine, pe de o parte, voința ca mecanism de filtrare și optimizare, dar pot interveni și viciile de consimțământ, în cazul în care între motiv și scop există un raport de discordanță sau când mijloacele externe apărute sunt din categoria celor inacceptabile.

În continuare, cele patru vicii de consimțământ sunt tratate distinct, fiecare dintre acestea fiindu-i consacrat un capitol.

Capitolul II este denumit **Eroarea** și cuprinde 4 secțiuni. *Noțiunile introductive* sunt regăsite în *Secțiunea I*, fiind tratate aspecte referitoare la istoricul noțiunii de eroare – eroarea reglementată în dreptul roman, în Codul Calimah, Codul Caragea și Codul Andronachi Donici.

În continuare, *noțiunea de eroare* este analizată nu numai din punct de vedere juridic, dar și în viziunea filosofiei, al logicii și al psihologiei. Toate acestea ne-au permis să constatăm că, din punct de vedere al evoluției noțiunii de eroare, s-a produs o eliberare de constrângerile formalismului roman, mai ales în materie contractuală, prin urmare, teoria viciilor de consimțământ și a erorii, în consecință, se fundamentează pe autonomia de voință, pe libertatea contractuală și consensualism și evoluează constant datorită circuitului civil în continuă expansiune.

Următoarea subsecțiune este consacrată *reglementării juridice a erorii* în Codul civil român și proiectul noului cod civil.

Subsecțiunea III tratează *eroarea în dreptul comparat* văzută prin prisma a două concepte diferite despre drept, a sistemului de drept romano-germanic (în fapt, este tratată eroarea regăsită în Codul civil elvețian, italian, spaniol, și moldovean) și a sistemului de drept common law.

Secțiunea II este dedicată *clasificării erorii și tipurilor de eroare*. Bineînțeles, pentru început este tratată *eroarea obstacol*, distructivă de voință, cu cele două forme ale sale: eroarea asupra naturii actului și eroarea asupra identității obiectului actului juridic.

Eroarea viciu de consimțământ, adevărata eroare care alterează consimțământul și dă posibilitatea anulării actului este tratată în cele două ipostaze ale sale: eroarea asupra substanței obiectului actului juridic, unde este dezbătută conotația noțiunii de substanță în literatura și practica de specialitate română și străină, dar și diferența dintre viciile ascunse și eroarea asupra substanței și eroarea asupra persoanei. Aceasta din urmă este prezentată în strânsă legătură cu actele *intuitu personae*, cu câteva accente pe cazuri de speță din practica judiciară română și străină în privința anulării căsătoriei. Deoarece alterarea voinței poate interveni și în momentul transmiterii voinței, eroarea privind voința declarată este tratată drept o categorie distinctă a erorii viciu de consimțământ. Nu în ultimul rând este prezentată *eroarea indiferentă*, cea care nu produce efecte asupra validității actului juridic, și cazurile în care aceasta este întâlnită.

Pornind de la un alt sistem de referință, acela al realității asupra căreia se poartă eroarea, aceasta se înfățișează ca o *eroare de fapt* sau o *eroare de drept*. Dacă, eroare de fapt include cazurile de eroare gravă sau eroare viciu de consimțământ, tratate anterior, eroarea de drept suscită numeroase controverse în literatura de specialitate. Dar înainte de a trece în revistă aceste puncte de vedere divergente, am prezentat câteva noțiuni despre *obligativitatea și cunoașterea normei juridice*, în general. Pe această bază, am continuat discuția care are în centru său principiul „*nemo censetur ignorare legem*” și *admisibilitatea sau inadmisibilitatea invocării erorii de drept*. Teza admisibilității invocării erorii de drept, pe care o susținem, se impune tot mai mult în contextul vieții juridice actuale, fiind susținută, tot mai mult, atât de doctrină cât și de jurisprudență, în condițiile în care nu este folosită ca un mijloc de a scăpa de rigorile legii. De altfel, dacă proiectul noului cod civil va fi adoptat în forma sa actuală, eroarea de drept va fi sancționată juridic, drept o cauză de viciere a consimțământului și de anulare a actului juridic civil „când este singura ori principala sa cauză”.

Secțiunea III este consacrată *condițiilor de anulabilitate pentru eroare*, respectiv caracterului determinant al erorii, al condiției ca eroarea să cadă asupra unei calități sau element inclus de părți în conținutul actului juridic și erorii scuzabile. Prima condiție pune în discuție criteriul care trebuie luat în considerare în aprecierea erorii, dar și corelația stabilită în practica judiciară franceză între îndoiala asupra unui element determinant și eroarea viciu de consimțământ. În privința celei de-a doua condiții, pentru anularea actului juridic nu este suficient ca eroarea asupra calităților substanțiale ale obiectului sau asupra persoanei (în actele *intuitu personae*) să fi determinat consimțământul părții; este necesar, în plus, ca ea

să se refere la un element pe care părțile l-au avut în vedere la încheierea actului și în virtutea căruia au contractat. Credem că includerea elementului determinant avut de părți în vedere trebuie să se facă explicit, pentru a se împiedica anularea actelor juridice sub pretextul erorii asupra unor motive subiective și pentru a se asigura stabilitatea raporturilor juridice.

Pe lângă cele două condiții necesare pentru ca eroarea să fie viciu de consimțământ, o altă condiție se conturează, în această materie, mai ales în lumina textului proiectului noului cod civil, și anume aceea ca eroarea să fie *scuzabilă*. Scuzabilitatea erorii presupune analiza ignoranței și a culpei, în fapt a lipsei acestei, și în strânsă legătură cu ultima a noțiunii de bună credință.

Ultima secțiunea a acestui capitol este dedicată *sanctiunii și probei erorii*.

Sanctiunea erorii este tratată în funcție de formele acesteia, respectiv sanctiunea erorii obstacol, a erorii viciu de consimțământ și indiferente, dar și repararea prejudiciilor cauzate unei părți prin încheierea unui act afectat de eroare viciu de consimțământ. În acest context, sunt analizate sanctiunile nulității absolute și a nulității relative comparativ, mijloacele procedurale prin care se poate cere în justiție valorificarea dreptului persoanei lezate, dar și termenul la acțiunea în anulare pentru eroare.

Analiza probei erorii este precedată de discuția referitoare la structura acesteia, în fapt asupra singurului element de natură psihologică-falsa reprezentare a realității. În continuare, referitor la probațiune, nu este suficient ca reclamantul să dovedească existența erorii la data încheierii actului, ci și că aceasta a fost substanțială și determinantă pentru consimțământul său. De asemenea, sunt analizați termenii de probă și dovezi, este analizat obiectul probei, sarcina probei și mijloacele de probă.

Capitolul III este consacrat **Dolului** și este alcătuit din 4 secțiuni, împărțite la rândul lor pe subsecțiuni. *Prima secțiune* debutează, la fel ca și capitolul precedent cu *noțiunile introductive*, în fapt, cu istoricul noțiunii de dol, regăsite în dreptul roman și vechile legiuri românești.

Noțiunea de dol este abordată, pe de o parte, dintr-o accepție largă și una restrânsă, iar pe de altă parte, prin deosebirea de fraudă. De asemenea, dolul este prezentat sub cele două aspecte ale sale, care nu pot fi separate, acela de viciu de consimțământ și de fapt delictual. Toate acestea permit definirea dolului și delimitarea acestuia de celelalte vicii de consimțământ.

Reglementarea juridică a dolului este prezentată nu numai în conformitate cu dispozițiile Codului civil român, ci și cu cele regăsite în proiectul noului cod civil, în legislația civilă a Republicii Moldova și în cea canadiană.

Definirea dolului permite abordarea, în subsecțiunea următoare, a analizei *structurii* acestuia, în privința elementului intențional și a celui material.

Elementul intențional, subiectiv constă în intenția de a induce în eroare o persoană pentru a o determina să încheie un act juridic civil. Inducerea în eroare și activitatea dolosivă, în genere a cocontractantului, constituie o manifestare a relei credințe, astfel că acest element presupune analiza noțiunilor de bună credință și de rea credință.

Cel de-al doilea element constitutiv al dolului îl reprezintă *elementul material, obiectiv* care constă în utilizarea de mijloace viclene, respectiv manopere dolosive, șiretenii, mașinațiuni, afirmații mincinoase, artificii, etc, pentru a induce în eroare.

Din punctul de vedere al acestui element, condiția necesară pentru a fi în prezența dolului este aceea ca manoperele dolosive întrebuințate de partea contractantă să fie culpabile. De altfel, între cele două elemente de structură există o strânsă legătură, pentru simplul motiv că intenția persoanei de a induce în eroare, ca act intern de voință, se exteriorizează prin elementul material al dolului - mijloacele viclene folosite pentru atingerea scopului care determină încheierea actului juridic în cauză. Sunt definiți termenii de „mijloace viclene” și „mașinațiuni”, dar și situațiile în care manifestarea exterioară a cocontractantului nu este constitutivă de dol.

Ultima subsecțiune a primului capitol este consacrată *dolului în dreptul comparat*, respectiv a dolului în sistemul de drept romano-germanic (în Codul civil elvețian, italian, spaniol și moldovean) și în sistemul de drept common law.

În *Secțiunea II* se regăsește *clasificarea dolului și tipurile de dol*. În concret, este vorba despre *dolul malus* care alterează voința juridică a părții contractante și *dolul bonus* care nu produce efecte juridice asupra actului juridic care a luat naștere ca urmare a manifestării de voință. Este tratat dolul principal, cel care constituie viciu de consimțământ și cel incident, care se poartă asupra unor elemente care nu sunt esențiale sau determinante la încheierea actului juridic. De asemenea, este analizat dolul în liberalități, concretizat sub forma captației și sugestiei, dar și conotația acestor termeni în literatura și practica juridică.

În final, ultima subsecțiune este consacrată *dolului prin reticență*, respectiv situația în care manopera dolosivă sau procedeul fraudulos se manifestă sub forma sa pasivă. În acest context, sunt analizate conotațiile termenilor de minciună și tăcere și a situațiilor în care aceștia pot constitui dol. Separat, este abordată obligația de informare ca premisă a existenței dolului prin reticență, iar în cadrul acesteia a diferențierii care se face între obligația precontractuală de informare și cea care rezultă dintr-un contract deja încheiat, dar și a distincției care se face în doctrina și jurisprudența franceză între obligația de consiliere și cea de informare. În legislația românească, obligația de informare își are sfera de aplicare în domeniul protecției consumatorului, a activității de comercializare a pachetelor turistice, a contractelor încheiate înafara spațiilor comerciale, dar și a asigurărilor și reasigurărilor.

Secțiunea III este dedicată *condițiilor de anulabilitatea pentru dol*, respectiv, caracterului determinant al dolului și necesității ca dolul să provină de la cealaltă parte.

Caracterul determinat presupune situația în care inducerea în eroare se comportă asupra unui element determinant în formarea voinței sau asupra unui element care duce la o alterare a voinței juridice de natură a afecta interesele legitime ale subiectului de drept, asupra căruia s-a efectuat manopera dolosivă.

Caracterul determinant al manoperelor dolosive pentru cealaltă parte contractantă se apreciază, la fel ca și la eroare, *in concreto*, prin raportare la fiecare caz, în parte, de aceea, am considerat că relevanță în acest domeniu ar avea

prezentarea defectelor care pot apărea în formarea voinței unei persoane și care ar determina o susceptibilitate mai ridicată a acesteia.

Cea de-a doua condiție, în fapt, existența ei a fost și este controversată în literatura juridică, susținându-se că este o condiție nejustificată, din punct de vedere rațional. În același context, sunt analizate cazurile în care, chiar dacă dolul provine de un terț, este asimilat dolului provenit de la cealaltă parte contractantă.

În finalul acestei secțiuni, sunt prezentate particularitățile dolului în materia căsătoriei.

Secțiunea IV tratează proba și sancțiunea dolului.

În privința *probațiunii*, pentru că dolul nu se presupune, partea care invocă inducerea în eroare ca motiv determinant al încheierii actului juridic respectiv, trebuie să dovedească acest fapt juridic. Cu alte cuvinte, sarcina probei revine reclamantului, celui care, în apărarea intereselor sale legitime, invocă existența dolului. De asemenea, dolul poate fi dovedit prin orice mijloc de probă, chiar prin fapte relevate ulterior realizării acordului de voință. În schimb, proba dolului omisiv este mai dificilă, mai ales că trebuie făcută diferențierea între proba existenței obligației de informare și a dovedirii faptului că obligațiile au fost transmise.

Sancțiunea dolului este abordată din punctul de vedere al acțiunii în anulare, al reparării prejudiciului suferit și al răspunderii penale în cazul dolului.

Dacă nulitatea relativă a actului încheiat este atrasă de dol-viciu de consimțământ, dolul ca faptă delictuală atrage răspunderea civilă delictuală directă. Temeiul obiectiv al răspunderii delictuale în acest caz, îl reprezintă fapta ilicită, respectiv manoperele dolosive utilizate de către o parte pentru inducerea în eroare a celeilalte părți, în vederea încheierii actului juridic, pe care acesta din urmă nu l-ar fi încheiat altfel. Temeiul subiectiv al răspunderii, este reprezentat de elementul intențional al dolului – manoperele dolosive au un caracter culpabil, persoana acționând cu intenția de a induce în eroare.

De asemenea, există posibilitatea ca dolul principal să antreneze răspunderea penală a autorului manoperelor dolosive, atunci când acesta (dolul) întrunește elementele constitutive ale infracțiunii de înșelăciune (prevăzută de art. 215 alin. 3 Cod penal). Prin urmare, am pus în discuție sancțiunea dolului civil care constituie și infracțiune și anume situația în care acesta ar trebui să atragă nulitatea absolută a actului juridic civil.

Capitolul IV este dedicat **Violenței** și este alcătuit din 4 secțiuni. La fel ca și în cazul celorlalte două vicii de consimțământ, în *Secțiunea I* sunt prezentate noțiuni introductive, respectiv istoricul noțiunii de violență în dreptul roman și vechile legiuri românești.

În privința subsecțiunii consacrată *noțiunii de violență*, este prezentată evoluția acestui concept de la delict civil la viciu de consimțământ, în strânsă legătură cu principiul libertății de voință. În continuare, este discutată conotația psihică și juridică a amenințării, cu alte cuvinte accepțiunea violenței este lărgită deoarece temerea care determină încheierea actului juridic poate fi provocată nu numai de amenințarea cu un rău de natură fizică ci și prin mijloace fizice de constrângere. În acest context, violența reprezintă temerea insuflată unei persoane,

prin mijloace violente de natură fizică sau morală, ce o determină să încheie un act juridic pe care altfel nu l-ar fi încheiat. De asemenea, este delimitată violența viciu de consimțământ de violența distructivă de voință și nu în ultimul rând, pe baza unui caz de speță este făcută diferențierea dintre lipsa cauzei și intervenția violenței.

Reglementarea juridică a violenței este raportată la Codul civil român, proiectul noului cod civil, dar și la legislația străină. În legătură cu aceasta din urmă, ultima subsecțiune tratează *violența în dreptul comparat*, respectiv violența în sistemul de drept romano-germanic și în common law. Din marele sistem romano-germanic este prezentată violența în dreptul civil elvețian, italian, spaniol și moldovean.

Secțiunea II secțiune tratează *structura violenței și tipurile de violență*.

În privința primului aspect, violența, viciu de consimțământ are în componența sa două elemente structurale, interdependente: un element exterior, obiectiv și un element psihologic, subiectiv.

Elementul exterior poate îmbrăca nu numai forma amenințării cu un rău de orice natură ci și a constrângerii fizice, propriu-zise.

Elementul obiectiv al violenței care îmbracă forma constrângerii fizice constă în folosirea sau exercitarea unei forțe materiale care să determine, să conducă la exprimarea unui consimțământ în sensul încheierii actului juridic. De multe ori, violența fizică are o structură complexă, deoarece nu se referă numai la forma ei directă, efectivă și actuală, ci presupune și insufierea unei temeri reale de continuare sau agravare a actelor de violență fizice, dacă manifestarea de voință a victimei în sensul încheierii actului nu s-a produs imediat după aplicarea constrângerii inițiale. Pe de altă parte, însă, elementul obiectiv al violenței se manifestă, de cele mai multe ori, sub forma amenințării cu un rău de natură fizică, de natură patrimonială sau de natură morală

Amenințarea constă în arătarea intenției de face rău cuiva pentru a obține ceva de la acea persoană. Astfel, în cazul violenței, viciu de consimțământ, actul de amenințare exprimă eventualitatea cauzării unui prejudiciu care dobândește un caracter potențial și împiedică obiectivarea acestuia, generând o atitudine comportamentală, a victimei amenințării, în discordanță cu interesele sale legitime.

Elementul psihologic, intern și subiectiv constă în starea de teamă insufiată persoanei care o determină pe acesta să încheie un act juridic pe care altfel nu l-ar fi încheiat.

În procesul de formare a voinței interne teama generată de amenințare sau de constrângerea fizică reprezintă motivul hotărâtor care determină comportamentul conform al victimei cu dorințele „agresorului”, dar neconform realității și voinței reale a persoanei în cauză. Apariția temerii nu exclude posibilitatea victimei de a alege una dintre cele două posibilități: de a suferi răul cu care se amenință sau de a continua (în aceeași formă sau într-o formă agravată) aplicarea violenței fizice ori de a consimți la încheierea actului. Odată aleasă ultima soluție, persoana își va exterioriza voința, încheind actul juridic respectiv, însă acesta din urmă va fi viciat și anulabil, deoarece atitudinea victimei a fost doar o modalitate de a evita răul considerabil și iminent. Dacă violența (în oricare dintre formele ei) nu ar fi existat, voința persoanei ar fi fost liberă, neviciată, iar actul juridic nu ar fi fost încheiat.

Dar, violența trebuie să aibă o anumită intensitate pentru a insufla teama. Gravitatea răului cu care se amenință este o stare de fapt, care se apreciază *in concreto*, în funcție de persoana victimei, de vârsta, de sexul, constituția fizică, psihică a persoanei.

Secțiunea II este consacrată *clasificării violenței*, iar abordarea este un clasică care împarte acest viciu de consimțământ în violență fizică și violență morală, pe de o parte și violență legitimă și nelegitimă, pe de altă parte.

Violența fizică (*vis*) are, pe de o parte, conotația mijloacelor fizice efective folosite sub forma brutalității fizice, iar pe de altă parte are conotația amenințării cu un rău care privește integritatea fizică sau bunurile unei persoane.

Violența morală (*metus*), se concretizează într-o amenințare care vizează drepturile nepatrimoniale ale persoanei, familiei sale sau unei persoane apropiate contractantului, cum sunt onorarea, cinstea, sentimentele persoanei.

În cazul violenței legitime amenințarea se face în exercitarea, de către cel care amenință, a unui drept subiectiv recunoscut și protejat juridic. Numai constrângerea morală poate fi legitimă, întrucât, violența fizică este întotdeauna ilegală sau injustă.

În *secțiunea III* sunt analizate *condițiile de anulabilitate pentru violență*, respectiv: caracterul nelegitim și determinat al violenței.

Referitor la *prima condiție*, amenințarea sau constrângerea propriu-zisă este injustă sau nelegitimă numai atunci când reprezintă o încălcare a legii.

Această condiție de anulabilitate a actului pentru violență este particularizată de legiuitor, atunci când stipulează că simpla temere reverențiară „fără violență” nu poate anula convenția. *Teama reverențiară* este inspirată de respectul și afecțiunea pentru o persoană, a copiilor față de părinți sau bunici, a elevilor față de dascăli, etc, iar aceasta nu poate justifica anularea actului pentru violență, dacă nu a fost însoțită de unul dintre mijloacele, directe sau indirecte, de realizare a elementului exterior al violenței. Tot în acest domeniu, se admite, în mod constant că nu este constitutiv de violență faptul de a amenința cu folosirea unei căi de drept sau cu exercitarea unui drept. De asemenea, este discutată posibilitatea ca abuzul de drept să se poată constitui într-un mijloc de manifestare a violenței.

În legătură cu *cea de-a doua condiție*, în aprecierea caracterului determinat al amenințării se ține seama de persoana și personalitatea victimei violenței: de vârstă, de sex, forța fizică și vigoarea intelectuală, experiența de viață și gradul de cultură și de circumstanțele exterioare (locul insuflării temerii, momentul, prezența unor factori intimidanți).

De asemenea, violența trebuie să prezinte un anumit grad de intensitate, de gravitate care să inspire autorului actului o teamă în funcție de timpul săvârșirii violenței, locul, instrumentele folosite, etc., apreciat *in concreto*.

Din punct de vedere juridic, prin persoană, în înțelesul art. 956 Cod civil, se înțelege nu numai persoana fizică, viața, sănătatea sau integritatea sa corporală, ci și personalitatea morală, iar referirea legii la avere privește atât patrimoniul în întregul său, cât și valorile patrimoniale care îl compun. Violența afectează libertatea de formare a voinței juridice a părții care și-a dat consimțământul la încheierea actului juridic și când se exercită împotriva soțului, soției, ascendenților și descendenților acestuia, datorită afecțiunii și intereselor comune ce leagă aceste

persoane între ele. Această enumerare nu este limitativă, ea extinzându-se asupra tuturor persoanelor de care autorul actului este legat printr-o temeinică afecțiune.

De asemenea, violența reprezintă viciu de consimțământ când provine de la cealaltă parte contractantă sau este exercitată de o altă persoană „decât cea în folosul căreia s-a făcut convenția”, adică de un terț, spre deosebire de dol, care în principiu, trebuie să provină de la cealaltă parte contractantă.

În strânsă legătură cu cea de-a doua condiție de existență a acestui viciu de consimțământ, este prezentată *legătura existentă între violență și stare de necesitate, dar și violența economică*. În legătură cu impactul stării de necesitate asupra voinței unei persoane care încheie un act juridic s-a pus și încă se mai pune întrebarea dacă violența provenită exclusiv dintr-un eveniment exterior, natural, obiectiv și străin omului poate constitui viciu de consimțământ și, în consecință, motiv pentru anularea actului juridic încheiat în astfel de condiții.

Violența economică poate fi considerată viciu de consimțământ în condițiile în care și/dacă starea de necesitate capătă același regim, deoarece și acest concept este o creație doctrinară care se bazează, în justificarea ei, pe aceleași argumentații ca și posibilitatea anulării actului juridic din cauza unui eveniment exterior, obiectiv, imprevizibil și de neînălțurat. Pe de altă parte, aceeași violență economică, cu aplicabilitate, îndeosebi în raporturile dintre comercianți poate fi tratată și prin prisma clauzelor abuzive.

Secțiunea IV al acestui capitol tratează *efectele și sancțiunea juridică a violenței*.

Efectele juridice ale violenței sunt analizate pe trei coordonate: a efectelor juridice care se repercutează asupra actului juridic încheiat, asupra autorului actului și asupra cocontractantului, pe baza raportului de cauzalitate stabilit între amenințate și starea de temere, dar și între starea de temere și încheierea actului juridic.

În privința probei, invocarea violenței implică obligația probării existenței și incidenței ei asupra actului juridic civil. În concret, cel care invocă violența trebuie să facă proba amenințărilor sau a actelor de constrângere propriu-zise la care a fost supus, cât și proba că acestea l-au determinat să contracteze în condițiile date.

Sancțiunea violenței viciu de consimțământ, presupune analiza anulării actului juridic, situația acordării daunelor interese, pentru că violența este și un delict civil, dar și a răspunderii penale în cazul violenței, atunci când ia forma ilicitului penal (similar dolului).

Capitolul V este consacrat *Leziunii* și urmează o structură similară celorlalte capitole, astfel, în *Secțiunea I* este tratat istoricul noțiunii în dreptul roman și vechile legiuiri românești.

Subcapitolul dedicat *noțiunii de leziune*, dezbate controversale existente în literatura de specialitate referitoare la leziunea ca viciu de consimțământ sau o condiție de anulare a actelor juridice săvârșite de minorii cu capacitate de exercițiu restrânsă, care încheie singuri, fără încuviințarea părinților sau tutorilor, acte pentru a căror valabilitate nu se cere și încuviințarea autorității tutelare.

Majoritatea autorilor literaturii juridice de specialitate actuale consideră leziunea unul dintre viciile care pot afecta consimțământul unei persoane la

încheierea unui act juridic civil. Aceasta nu înseamnă că o disproporție de valoare dintre două prestații reciproce va atrage întotdeauna nulitatea sau revizuirea contractului, deoarece chiar lezionar contractul se execută. Raportată la sfera de aplicare a leziunii, anularea sau resciziunea unui contract pentru leziune este excepția și nu regula. La aceasta opinie aderăm și noi, tratând leziunea ca viciu de consimțământ, alăturând-o erorii, dolului și violenței.

În prezentarea *reglementării juridice a leziunii* se au în vedere dispozițiile Codului civil român coroborate cu prevederile cuprinse în art. 25 alin. 1 și 2 din Decretul nr. 32/1954 pentru punerea în aplicare a Codului familiei și a Decretului nr. 31/1954 privitor la persoana fizică și persoana juridică, legislația civilă franceză, dar și proiectul noului cod civil. În strânsă legătură cu aceasta, este tratată leziunea în dreptul comparat, în fapt leziunea reglementată de Codul civil al provinciei Quebec, al Republicii Moldova, în Codul civil elvețian și în dreptul francez.

Secțiunea II analizează *structura și condițiile de admisibilitate ale leziunii*.

Structura leziunii este abordată din punctul de vedere al celor două concepții doctrinare: concepția subiectivă și concepția obiectivă.

Potrivit *concepției subiective*, dezechilibrul valoric dintre contraprestații prezumă un viciu de consimțământ. Astfel, dacă consimțământul uneia dintre părțile contractante este viciat, la încheierea unui act juridic, de starea de nevoie în care se află, stare, de care cealaltă parte contractantă profită pentru a obține foloase disproporționate, actul respectiv este sancționat cu nulitatea relativă.

Teoria obiectivă apreciază că leziunea rezultă din simpla neechivalență a prestațiilor stipulate de părți, independent de împrejurările care au generat-o. În acest context, echilibrul valoric al contraprestațiilor constituie, în sine, o condiție de validitate a contractului, astfel că orice referință la viciul de consimțământ este inutilă, întrucât dezechilibrul patrimonial este sancționat în virtutea finalității contractului, a utilității sale sociale și economice.

În privința *condițiilor leziunii*, pentru a ne afla în prezența acestui viciu de consimțământ trebuie să fie întrunite cumulativ următoarele condiții: să existe o pagubă materială sau prejudiciu patrimonial, să existe un dezechilibru între prestațiile reciproce care să fi determinat apariția prejudiciului și, în final, leziunea trebuie să existe în momentul încheierii actului juridic.

Necesitatea existenței unei pagube materiale presupune existența unui prejudiciu patrimonial, valoric localizat în patrimoniul unuia dintre subiectele de drept care participă la încheierea actului juridic civil respectiv.

Dezechilibrul între contraprestații se referă la întinderea prejudiciului care trebuie să fie determinată de diferența dintre contraprestațiile părților în defavoarea celui lezat. Pentru că suntem în prezența contractelor comutative, cu prestații reciproce, leziunea constă într-o disproporție de valoare între cele două prestații ale părților contractante, disproporție care lezează una dintre aceste părți, determinând apariția prejudiciului patrimonial.

Pentru că leziunea reprezintă unui viciu de consimțământ sancționat cu nulitatea relativă, disproporția vădită dintre prestațiile reciproce trebuie să fi existat în momentul încheierii actului juridic civil. Dacă disproporția valorică dintre contraprestații apare ulterior încheierii actului, din cauza schimbării unor

împrejurări de fapt, în timpul executării contractului, se ridică problema împreviziunii și nicidecum a leziunii viciu de consimțământ.

Secțiunea III este consacrată domeniului de aplicare al leziunii.

Prin urmare, leziunea, conform legislației noastre actuale, are un domeniu restrâns de aplicare, deoarece numai anumite *acte* pot fi anulate, în condițiile în care sunt încheiate de anumite *persoane*. Astfel, stabilirea acestuia implică abordarea problemei sub două aspecte care trebuie avute în vedere, cumulativ: subiectele de drept care pot invoca leziunea și actele juridice ce comportă leziunea.

În privința subiectelor de drept care pot fi supuse leziunii, aceasta operează ca o cauză de resciziune a actului juridic civil, numai în situația în care cel care a suportat prejudiciul patrimonial este un *minor cu vârsta cuprinsă între 14 și 18 ani, respectiv minorul cu capacitate de exercițiu restrânsă*. Acest aspect a oferit prilejul prezentării unor elemente referitoare la capacitatea juridică a persoanei fizice în dreptul comparat, respectiv în Codul civil al provinciei Quebec și legislația civilă a Republicii Populare Chineze. De asemenea, conform reglementările cuprinse în *art. 694 teza II Cod Civil*, succesibilul acceptant al moștenirii poate cere anularea actului său de acceptare pentru leziune, chiar dacă este major, în cazul în care succesiunea ar fi absorbită sau micșorată cu mai mult de jumătate din valoarea ei prin descoperirea unui testament necunoscut în momentul acceptării.

În acest context, este propusă lărgirea sferei de aplicare a leziunii și la alte categorii de persoane care trebuie să beneficieze de protecția legii, cu condiția ca lezionarul să cunoască diferența vădită dintre contraprestații și să o folosească în favoarea sa.

În privința *actelor juridice* susceptibile de anulare pentru leziune, sfera acestora este restrânsă la convenții, încheiate de minor fără încuviințarea reprezentantului legal, lezionare pentru minor, care sunt acte de administrare, oneroase și comutative.

În practica și literatura juridică, s-a arătat că nu trebuie confundată noțiunea de neseriozitate a prețului și cea de vilitate a lui (valoare mai mică decât cea reală), în contractul de vânzare-cumpărare. Dacă neseriozitatea prețului, adică fictivitatea și nerealismul său, atrag nevalabilitatea contractului de vânzare - cumpărare, vilitatea acestuia pune problema leziunii. Însă, vilitatea prețului nu este cauză de resciziune a vânzării decât pentru minorul cu capacitate restrânsă de exercițiu care a încheiat singur, fără încuviințarea reprezentanților săi legali actul juridic, pentru a cărui validitate nu se cere și încuviințarea autorității tutelare.

Mai trebuie precizat că, spre deosebire de legislația română, legea franceză admite anularea, pentru leziune gravă, în materie de vânzare și partaj.

Secțiunea IV a ultimului capitol tratează sancțiunea și proba leziunii.

Pentru că este un viciu de consimțământ, leziunea atrage nulitatea relativă a actului afectat, iar acțiunea în anulare pentru cauză de leziune poartă numele, în mod tradițional de *acțiune în resciziune*, pentru a o distinge de celelalte acțiuni prin care se solicită constatarea nulității relative, însă, în afară de numele și cauza ei specifică, are același regim juridic ca orice acțiune în anulabilitate.

Acțiunea în resciziune poate fi intentată, în principiu, de minorul cu vârsta cuprinsă între 14 și 18 ani, care a încheiat singur, fără încuviințarea părinților sau tutorelui, actul juridic lezionar pentru a cărui validitate nu este necesară și

încuviințarea prealabilă a autorității tutelare. Acțiunea în resciziune pentru leziune poate fi intentată, de asemenea, de reprezentantul legal al minorului, până la dobândirea de către minor a capacității depline de exercițiu.

Pe de altă parte, însă, având în vedere rolul de ocrotire patrimonială a minorului pe care îl are leziunea, ar trebui avută în vedere și soluția conform căreia leziunea să poată fi invocată chiar și în situația în care minorul a fost asistat, iar actul lezionar încuviințat.

Referitor la proba leziunii, Codul civil român consacră în art. 939 alin. 3 că „leziunea se prezumă în cazul existenței unei disproporții considerabile între prestații”. De aici, în literatura de specialitate, s-a tras concluzia că legislația noastră civilă a adoptat concepția obiectivă despre leziune. Realitatea este nuanțată, în sensul că, aplicând teoria subiectivă asupra leziunii se ajunge la concluzia că dezechilibrul valoric dintre contraprestații prezumă un viciu de consimțământ (exact sensul articolul citat), pe când, conform concepției obiective, echilibrul valoric al contraprestațiilor constituie în sine o condiție de valabilitate a contractului.

Astfel, fiind în discuție elemente de fapt, disproporția dintre prestații reciproce, proba leziunii se face după dreptul comun, admițându-se orice mijloace de probă aduse de minor.

Finalul este rezervat unei *Priviri comparative asupra viciilor de consimțământ*. Astfel, fără a relua întreaga problematică a viciilor de consimțământ, în această ultimă parte, încercăm să aducem în prim plan acele elemente ale viciilor care, pe de o parte, le individualizează într-o instituție distinctă a dreptului civil și pe de altă parte, contribuie la crearea unei fizionomii proprii, distinctă pentru fiecare viciu de consimțământ în parte.

Teza se încheie cu prezentarea de **Concluzii** în legătură cu instituția viciilor de consimțământ.

În privința acestora din urma, în continuare ținem să subliniem următoarele aspecte.

Delimitând consimțământul alterat de către viciile de consimțământ de lipsa consimțământului, se remarcă o diferențiere netă între viciile distructive de voință și cele reale, veritabile. În principal este vorba despre *eroarea obstacol* (eroarea asupra naturii actului și obiectului actului juridic) și *eroarea viciu de consimțământ* (eroarea asupra substanței obiectului actului juridic și asupra persoanei). Similitudinea dintre cele două se oprește la structura lor, ambele reprezentând o falsă reprezentare a realității, apărută spontan, pe parcursul formării voinței juridice a uneia dintre părțile care încheie actul juridic. În schimb, efectele celor două tipuri de erori sunt substanțial diferite: una determină inexistența consimțământului și, în final a actului juridic, iar cea de a doua lezează consimțământul, dar nu în așa măsură încât să nu existe, prin urmare și actul juridic va fi doar anulabil.

În privința erorii obstacol, luând în considerare dispozițiile proiectului noului cod civil, dar și opiniile exprimate în doctrina română și străină, se remarcă tendința limitării sau chiar dispariției acestui tip de eroare, în fapt, chiar asimilarea lui cu eroarea viciu de consimțământ, mai ales în privința sancțiunii aplicabile.

Până, la o consacrare legislativă definitivă a acestui aspect, nu putem ignora faptul că existența erorii obstacol presupune lipsa consimțământului părții sau părților la încheierea actului juridic, iar consimțământul constituie una dintre condițiile esențiale ale unui act juridic valabil, așadar, *considerăm* că singura sancțiune care poate interveni în acest caz este nulitatea absolută.

Pe lângă cele două tipuri de eroare viciu de consimțământ, în practica și literatura juridică s-a impus necesitatea alăturării acestora a erorii privind voința declarată. Este evident faptul că, alterarea voinței poate interveni și în momentul transmiterii acesteia ori de câte exteriorizarea și/sau transmiterea a ceea ce s-a dorit eșuează, datorită modului în care cel care consimte își manifestă voința, a condițiilor în care manifestarea se face cunoscută destinatarului ei sau a modalității în care a fost interpretată de cealaltă parte. Astfel, *apreciem* că este necesară consacrarea legală în viitorul cod civil a erorii privind voința declarată, drept o specie distinctă a erorii viciu de consimțământ, respectându-se astfel, regula priorității voinței interne.

Rămânând în sfera de cuprindere a tipurilor de eroare, o problemă controversată o reprezintă aceea a admisibilității invocării erorii de drept. Fără a relua polemicele regăsite în doctrina și practica judiciară în legătură cu acest aspect, *concluzionăm* că sancționarea juridică a erorii de drept ca viciu de consimțământ este una în deplin acord cu realitățile vieții social-juridice actuale.

Totuși, credem că ar trebuie făcută diferențierea, într-o viitoare reglementare, între situația în care invocarea erorii de drept este folosită pentru ca partea să se sustragă de la aplicarea prevederilor legale, eroare de natură a încălca principiul *nemo censetur ignorare legem*, cum este eroarea asupra consecințelor juridice ale unui act și situația în care partea solicită sancționarea unei situații juridice care a luat naștere în urma exprimării unui consimțământ viciat. Astfel, ar fi evitat pericolul căderii societății și a sistemului normativ în haos prin încălcarea principiului mai sus citat și, în același timp s-ar recunoaște o realitate juridică care nu mai poate fi ignorată.

În privința celui de-al doilea viciu de consimțământ, nu credem că cele două aspecte pe care le îmbracă dolul, acela de viciu de consimțământ, sub forma erorii provocate și de fapt delictual, pot fi separate. În primul rând, cele două acțiuni sunt, în practică și în principiu, evocate împreună, iar în al doilea rând, tocmai acele fapte delictuale ale autorului dolului provoacă vicierea consimțământului, altfel am fi în prezența erorii spontane, un alt viciu de consimțământ. Dacă nu am accepta că premisa de la care pleacă ideea sancționării dolului este aceea a vicierii consimțământului, ar însemna să abandonăm întreaga teorie a formării valabile a actului juridic civil. Cu alte cuvinte, ambivalența dolului nu îl transformă pe acesta într-un fapt pur delictual, producător de prejudicii, el rămâne o cauză care apare în momentul formării actului juridic, care viciază consimțământul și care poate să atragă și răspunderea delictuală a părții care induce în eroare.

Daca ne referim la dolul prin reticență, în literatura juridică de specialitate se face diferențierea între obligația precontractuală de informare și cea care rezultă din contractul deja încheiat. *Considerăm* că, dolul prin reticență poate fi reținut numai în cazul încălcării obligației de informare în momentul formării voinței juridice a creditorului obligației ori acest moment coincide cu momentul

precontractual. Inducerea în eroare, cu rea credință, prin „tăcere”, adică necomunicarea informațiilor necesare, fără de care partea nu ar fi încheiat actul sau l-ar fi încheiat în alte condiții, are loc înaintea încheierii actului juridic, ceea ce, de altfel, justifică sancțiunea nulității relative aplicabilă actului juridic încheiat sub influența dolului.

De asemenea, există posibilitatea ca dolul principal să antreneze și răspunderea penală a autorului manoperelor dolosive, atunci când sunt întrunite elementele constitutive ale infracțiunii de înșelăciune. În această situație, *apreciem* că sancțiunea aplicabilă ar trebui să fie nulitatea absolută. Justificarea acestei poziții se regăsește în faptul că norma penală apără interesele colective, de aceea corespondentul său, în dreptul civil ar fi nulitatea absolută. Reglementarea acestui aspect în viitorul cod civil ar conduce, în fapt, la corelarea textelor legii civile și penale, în materie, deziderat care nu ar trebui trecut cu vederea.

Noțiunea de violență trebuie înțeleasă în sensul său larg, nu numai de violență morală, ci și de violență fizică. În fapt, ceea ce viciază voința părții este teama insuflată, ori această teamă poate fi provocată prin amenințări sau prin mijloace de constrângere propriu-zisă. Nu considerăm că poate fi reținută opinia conform căreia violența morală semnifică în toate cazurile lipsa consimțământului, deoarece nu întotdeauna aceasta are o asemenea intensitate încât victima să nu-i poată rezista, mai ales că aprecierea impactului violenței asupra victimei se face *in concreto*. Dacă la acestea adăugăm și originea indiscutabilă a codurilor civile moderne, nu putem decât să concluzionăm că intenția legii a fost aceea de a da noțiunii de violență un sens mai larg, care să vizeze orice constrângere sau presiune nedreaptă exercitată asupra voinței unei persoane pentru a o determina să încheie un act juridic, pe care altfel nu l-ar fi încheiat, deoarece, așa cum s-a remarcat, violența desemnează presiunea exercitată nu numai sub forma brutalității fizice, ci și cea a celei morale, psihice.

Pe de altă parte, dacă luăm în considerare cazul în care violența, în oricare dintre modurile sale de exercitare, transformă persoana într-un simplu instrument, se conturează un alt tip de violență, pe lângă cea fizică și cea morală, pe care am numit-o *violență distructivă de voință*, asemănătoare din punctul de vedere al efectelor, erorii obstacol. Chiar dacă alăturarea ar putea părea forțată, întrucât intensitatea violenței și impactul acesteia asupra victimei nu pot fi apreciate decât *in concreto*, pe când eroarea obstacol atrage nulitatea absolută ori de câte ori apare, consecința directă a apariției acestor cauze este lipsa consimțământului. De altfel, ambele afectează voința internă, consimțământul în aceiași măsură, diferă doar criteriile de apreciere, deși, în final, atât eroarea obstacol cât și violența distructivă au legătură exclusivă cu persoana care o invocă. De aceea, cele două nu sunt vicii de consimțământ, nu pentru că sunt sancționate cu nulitatea absolută (sancțiunea fiind consecința și nu cauza), ci pentru că afectează atât de profund voința internă a subiectelor de drept, încât dispare caracterul liber și conștient al acesteia, prin urmare, voința juridică devine incapabilă de a mai crea dreptul.

Dacă ceea ce viciază consimțământul și atrage anularea actului juridic încheiat sub imperiul violenței este teama insuflată persoanei care o determină să încheie un act pe care altfel nu l-ar fi încheiat, atunci trebuie luată în discuție și *impactul stării de necesitate*, în acest domeniu. Realitatea este că starea actuală a

textelor legale nu permite impunerea, fără echivoc a soluției admiterii stării de necesitate ca motiv de anulare a actului pentru violență. De aceea, *sustinem* că este necesară o reglementare legală clară în domeniu, și anume, consacrarea legislativă a stării de necesitate ca violență viciu de consimțământ și condițiile în care aceasta ar conduce la anularea actului juridic. Totuși, dacă urmare a stării de necesitate, autorul actului este lipsit de consimțământ, constrângerea exercitată transformându-l într-un simplu instrument, actul va putea fi declarat nul absolut pentru lipsa uneia dintre condițiile esențiale de valabilitate la încheierea actului juridic.

Se impune, de asemenea, ca într-o viitoare reglementare legală să se acorde un interes deosebit condițiilor în care starea de necesitate poate constitui violență și a limitelor ei.

De asemenea, de același tratament juridic ar trebuie să beneficieze și violența economică, în condițiile în care aceasta nu poate fi interpretată prin prisma clauzelor abuzive, conform Legii nr. 296/2004 privind Codul consumatorului.

Violența are aptitudinea să antreneze și răspunderea penală a autorului, atunci când mijloacele sale de realizare, fie că vorbim despre amenințare, fie că vorbim despre constrângerea fizică efectivă, se constituie în fapte prevăzute de legea penală, în infracțiuni. La fel ca și în cazul dolului, credem că sancțiunea aplicabilă în aceste cazuri ar trebui să fie nulitatea absolută a actului încheiat, pentru realizarea aceluiași deziderat, corelatoarea textelor legale penale și civile în materie.

Leziunea este un viciu de consimțământ cu un rol dublu. În primul rând, rolul leziunii este acela de a sancționa actul încheiat de o parte contractantă a cărei voință juridică a fost afectată, iar în al doilea rând, rolul leziunii este acela de a proteja, din punct de vedere patrimonial, minorul cu capacitate restrânsă de exercițiu, întrucât, conform legii, numai aceste persoane pot invoca acțiunea în resciziune. Ambele aspecte concură la creionarea leziunii ca fiind un viciu de consimțământ, într-adevăr deosebit de tiparul celorlalte vicii, datorită domeniului său de aplicare și alăturării, minorității, în principiu, drept o condiție de existență a acesteia.

Se pare, că viitorul cod civil va consacra explicit leziunea ca viciu de consimțământ, alături de eroare, dol și violență și mai mult chiar, va extinde sfera de aplicare a acestui viciu, atât în privința persoanelor care o pot invoca, cât și a actelor care pot fi anulate, întrucât, se stipulează că leziunea viciază consimțământul minorilor și persoanelor puse sub interdicție judecătorească, în condițiile în care una dintre părțile contractante, profitând de starea de nevoie, de lipsa de experiență sau de cunoștințe a celeilalte părți stipulează pentru sine sau pentru altul o prestație considerabil mai mare decât valoarea propriei prestații. Apreciem că, în acest fel se va realiza o protecție juridică reală în favoarea persoanelor a căror facultăți psihice și intelectuale sunt diminuate și care nu pot aprecia concret echilibrul contractual.

CONTENT

CHAPTER I Juridical Will and Consent

Section I Human Will-Complex process of the psychic life

1. Preliminary explanations
2. Definition and character of the will
3. Will's structure and phases
4. Will's qualities and social will

Section II Juridical Will

1. The notion of juridical will
2. Correlation between juridical will and juridical act. The notion of the juridical act.
3. Unilateral will
4. Bilateral and multilateral will
5. Forming of the juridical will. The stages of the juridical will's formation.

Section III Principals of the juridical will

1. Principle of the will's autonomy and principle of the freedom of juridical acts' conclusion
2. Principle of the real will

Section IV Consent

1. The notion and the definition of the consent
2. Validity conditions of the consent
 - 2.1 The consent must emanate from a person who has discernment
 - 2.2 The consent must be externalized
 - 2.3 The consent must be expressed with the intention to produce juridical effects
3. Vices of consent-general view
4. Psychological considerations regarding vices of consent
 - 4.1 Human activity and human manner of life
 - 4.2 Definition and psychological structure of the activity

CHAPTER II Error

Section I Preliminary aspects

1. The history of the error as a vice of consent
2. Notion of error. Juridical regulation of the error
 - 2.1 Notion of the error
 - 2.2 Juridical regulation of the error
3. The error in comparative law
 - 3.1 The error in Romano German system of law
 - 3.2 The error in common law

Section II Classification of the error and types of error

1. Obstacle error
 - 1.1 Error concerning the act's nature

- 1.2 Error concerning the object's identity of the juridical act
 - 2. Error-vice of consent
 - 2.1 Error concerning the juridical act's substance of object
 - 2.2 Error concerning the person
 - 3. Indifferent error
 - 4. Fact error and law error
 - 4.1 Fact error
 - 4.2 Law error
 - 4.2.1 Compulsoriness and knowledge of the juridical rule
 - 4.2.2 Nemo censetur ignorare legem
- Section III Bars for rescission in case of error
- 1. Persuade character of error
 - 2. Error must be in regarding with a quality or an element included by the parts in the content of the juridical act
 - 3. Justify error
- Section IV Error's remedy and proof
- 1. Error's sanction
 - 1.1 Obstacle error's remedy
 - 1.2 Vice of consent error's remedy
 - 1.3 Covering the damage caused through conclusion of the act affected by error
 - 1.4 Indifferent error's sanction
 - 2. Error's structure and proof
 - 1.1 Error's structure
 - 1.2 Error's proof

CHAPTER III Undue influence

- Section I Preliminary aspects
- 1. The history of the undue influence
 - 2. Notion of undue influence. Juridical regulation of the undue influence
 - 2.1 Notion of undue influence
 - 2.2 Juridical regulation of the undue influence
 - 3. Structure of undue influence
 - 3.1 Deliberate element
 - 3.2 Material element
 - 4. Undue influence in comparative law
 - 4.1 Undue influence in Romano German system of law
 - 4.2 Undue influence in common law
- Section II Classification of the undue influence and types of undue influence
- 1. Dolus malus and dolus bonus
 - 2. Principal undue influence and random undue influence (fraud pertaining to accessories of a contract)
 - 3. Undue influence in munificence
 - 4. Reticence undue influence
 - 4.1 Informing obligation
- Section III Bars for rescission in case of undue influence
- 1. Persuade character of undue influence

2. Undue influence must come from the other part
- Section IV Undue influence's proof and remedy
1. Undue influence's proof
 2. Undue influence's remedy
 - 2.1 Rescission action
 - 2.2 Covering the damage
 - 2.3 Penal liability in case of undue influence

CHAPTER IV Duress

- Section I Preliminary aspects
1. The history of the duress
 2. Notion of duress. Juridical regulation of the duress
 - 2.1 Notion of duress
 - 2.2 Juridical regulation of the duress
 3. Duress in comparative law
 - 3.1 Duress in Romano German system of law
 - 3.2 Duress in common law
- Section II Structure of duress and types of duress
1. Structure of duress
 - 1.1 Objective element
 - 1.2 Psychological element
 2. Classification of duress
 - 2.1 Corporeal duress
 - 2.2 Moral duress (duress per minas)
 - 2.3 Rightful duress
 - 2.4 Illegitimate duress
- Section III Bars for rescission in case of duress
1. Illegitimate character of duress
 2. Perused character of duress
 - 2.1 Duress and necessity status
 - 2.2 Economic duress
- Section IV Effects, proof and remedy for duress
1. Juridical effects of duress
 2. Proof of duress
 3. Remedy for duress
 - 3.1 Rescission
 - 3.2 Damages
 - 3.3 Penal liability in case of duress

CHAPTER V Lesion

- Section I Preliminary aspects
1. The history of lesion
 2. Notion of lesion. Juridical regulation of the duress
 - 2.1 Notion of lesion
 - 2.2 Juridical regulation of the duress
 3. Lesion in comparative law
- Section II Structure and bars for rescission in case of lesion
1. Structure of lesion

2. Bars for rescission
 - 2.1 Existence of damage
 - 2.2 Imbalance between two provisions
 - 2.3 Lesion must be considered in the moment of act's conclusion

Section III Domain of lesion

1. Law subjects
2. Juridical acts

Section IV Remedy and proof of lesion

1. Remedy for lesion. Rescission
2. Proof of lesion

Comparative view upon the vices of consent

Conclusions

Bibliography

PROLOGUE

In the general theory of the civil law, vices of consent are situated between the conditions which must exist in order to express a valid consent. In fact, to be in presents of a valid juridical act is not sufficient that manifested will to be conscious, externalized and made with intention to produce juridical effects, it is necessary that the manifested will to be freely express and on inform choice, it is necessary that the consent mustn't be affected by a vice.

The reason which explains and justifies sanctioning the vices of consent is the freedom of the human will, as a extending of a person's liberties. "Juridical free will" means that each and every person has the right to choose certain behaviour externalize in conclusion of a juridical act. So, the liberty of the internal will is a consequence of the contract liberty. But, if the last one is a state of law, the will's liberty is a state of fact.

If we go further away, we can say that the freedom of the will exclude the idea of force wherever would be its manifestation form and wherever would emanate and, also, it subsume the idea of self-consciousness.

In this context, vices of consent are imperfections of the internal will noticeable, from a juridical point of view, because the will was externalize with the intent to produce juridical effects.

All the vices of consent are, in fact, a distinct juridical institution, located between the absence of the will and a free and conscious consent, which is able to produce the exact juridical effects which are wished for. In other word, the interference of the vices will affect the internal will, and, finally, the consent, but not so powerful that makes the consent non-existent, but it will be endanger in its conscience and free dimension.

The purpose of the doctoral thesis consists of the comparative study of the doctrinal concepts regarding the vices of consent from the general theory of civil law perspective, referring to the judicial practice in the field and comparative law.

Achieving this purpose, it's meant the following and the accomplishment of these objectives: analysis of the human will, from the psychological point of view; the role of the human will in formation of the legal act and the correlation between these two concepts; the explaining of the vices of consent as incidents that occurs during the internal will formation; distinct research of each four vices of consent-error, undue influence, duress and lesion; comparative analysis of the vices of consent.

The research of this theme was based on a comprehensive doctrinaire theoretical study material of the Romanian and foreign researchers and a large legal and jurisprudential material. All these are the methodological and technical-scientific support of this thesis.

Consequently, investigations made by this study tried to reveal the importance of the freedom of the human and juridical will act and the necessity that the will to be unharmed by a vice of consent. All these in the context where the civil

circuit face two contradictory trends of evolution: on the hand, a restraint of the autonomy of wills principle by proliferation of adhesion contracts and other treated as such, on the other hand, the trend to give the subjective element sovereign powers or to give the will the power to create the law, exceeding the objective law.

ABSTRACT

Chapter I of the theses is structure in four sections, which are divided, also, in subsections.

The point of origin for the analyzing of the vices of consent it is represented by the juridical will. So, the first chapter alludes to the *Juridical Will and Consent*. In the first section, entitled *Human Will*-complex process of the psychical life, we're presented the importance of the human will in every area of the social and individual life. That's why we square up this matter from the point of view of the psychology, the only one able to explain the internal mechanism which supports the formation of the human will. Psychology considers the will a system of the adjustment-self-regulation forms and mechanism which optimize the behaviours orientate to reach a certain objective with an adaptation value. Next, we showed the structure and the phases of the will, but , also, the qualities of the will and social will, in fact, what's typify the relationship manner of the people in groups and communities and what's make them came tougher.

The second section of this chapter is referring to the *Juridical Will* and, in the beginning, we explain the notion of human will to analyze the juridical will and the juridical act. We, also, showed that the juridical will represents an exteriorized behaviour of the person made with the intention to participate to the conclusion of the juridical acts and in it's content are included, also, the elements which determined taking the decision to have this kind of behaviour.

The correlation between the will and the juridical is like one from the cause to effect, because the exteriorized juridical will is the engine which puts in motion an entire complex of volitional and intelligence processes which create the act, if the evident purpose it's to produce juridical effects. In this context, we're treated *the notion of juridical act* and the primary role of the person's will in its formation. Also, the notion of the juridical act is demarcated from other voluntary acts and juridical facts.

The next two sections are dedicated to the *unilateral will* which create the unilateral juridical act as a source of obligations and *bilateral and multilateral will* which create the contract as a concordance of wills. Also, we realized a comparative presentation of the legal provisions in this matter from the French and Romanian Civil Code and a comparison between the unilateral and bilateral contract. Distinctive, there are analyzed these juridical acts which call for the existence and expressing many person's will-multilateral acts and collective unilateral acts, last ones are created by a sum of the identical wills, by a sum of unilateral declarations of will.

Finally, the differentiations of the juridical acts depending on the manifestations of will which create the acts presents importance from the point of

view of the validity assessment of the act and from the point of view of the existence of the vices of consent.

The final part of the second section treats *the forming of the juridical will and stages of this formation*. The juridical outlooks of the will's forming take over the essential elements of the psychological process of the human will forming, harping on causality need (desire)-decision and on the externalizing the decision, without forget the important of the determinate consideration on finishing the action. The forming of the human will as a result of the complex psychological process connote running scanning, in time, of a many stages: the representation in the human conciseness of a material or spiritual need which has to be satisfy; impulse shape in this need of the means to satisfying that; mental deliberation on reasons and means of meeting the need; consideration decisive intervention, the representation of intellectual purpose; decision to conclude the juridical act necessary to achieving the goal. Externalizing the decision to conclude the juridical act has great importance because we are, now, in the presence of consent. So, the externalization is, in fact, an act of the will of internal fixation. Following a psychological structure of voluntary act, we consider that the externalization of the will is the final structural phase of the juridical will namely, the execution. Performance by reaching the decision itself achieves a goal, which means the decision transformation in action. The importance of this final phase of formation will is indisputable, because it's represents a test of authenticity established project, of the correctness decision.

The third section deals with juridical principles of will enshrine in our civil code even if not in terminis but unmistakable: principle of autonomy of will and principle of real will.

In legal terms, principle of autonomy of will represents the capacity, the force of the will, which create a juridical act and explain the effects of an act, because the objective law only confirm the juridical force of the individual will. The juridical will and autonomy are understood through juridical individualism; in fact behavior of individuals' conscious of their freedom establishes the order in fact sanctioned by the state. In this way take birth subjective law itself, some of these being regarded as inalienable and inherent human nature as a rational being. Subjective rights become possibilities of expression freedom of rational human and subjective law will recognize the statuses created by the individual will. Nevertheless, this principle is not an absolute one, it has following confines: public order, in fact the rules which regulates economic, social and political order in state; morals, respecting the morals rules; imperative civil rules from which you can not derogate. On the other hand, appearance and intensive use of a new contract category-contracts of adhesion, led to reconsideration of the limits of autonomy of will. In fact, proliferation of these types of contracts would seem to represent one of the symptoms of defeating the principle of autonomy of will by another social, economic and juridical phenomenon- obvious to state intervention in economic, objectified by legislating new regulations or amend existing ones or by sanctioning by the court of new interpretations of older juridical institutions.

About the *principle of real will*, our civil code prioritizes part's internal will, because it expresses the real content of the juridical act, in fact it expresses the real intention of the parts. But, principle of real will can not be real generalize, claiming

that only the real will or will take effect declared legal; more correctly is to take about mainly the internal or external will.

Performance of obligations assumed by the parties who conclude the act and the correlation between this and the manifestation of will require the ascertaining of the real, internal will of the parties.

Section four is dedicated to *consent as an essential element, ad validitatem of the juridical act*. It consist in externalize decision of a person to conclude a certain juridical act. Mechanism of formation of the consent is in an indissoluble link with the last stage of legal forming of the will. Externalize decision to conclude the juridical act is an act of fixing by its reception by the one which is addressed. Therefore, we consider that the consent exist both in unilateral and bilateral acts, because the intrinsic meaning of this element is the same, it have about with the law subject will and not with the type of act whose parts it's indented to be. So, the consent is studied in unilateral and bilateral acts, more precisely its features.

The next part of this section treats *the validity conditions of the consent*. The first condition alludes to the capacity to contract of a person, to the necessity that the manifestation of will to came from a person who has discernment. When a person conclude a juridical act he manifest his will with the intent to produce juridical effects, which means that he has to realize these effects, to want and to pursue them, he has to deliberate in inform choice. In this context is treated, also, the notion of incapability, the types of incapability and the link between personality and capacity.

The second condition of the consent validity is that it must be externalize and this condition is about the essence of consent in civil law. The externalize form of the will measures the distance between will psychologically understood and expressed will, because the consent represents will manifested in legal sense. On the other hand, the externalized will fulfill a double function. First, it represents the means by which one who seeks to express their will wants to materialize it through made of desired legal effects. Second, the externalized will is an act of social communication, being made to be taken to reception and known by other people.

The form of the externalized consent is submitted to the author or authors of the civil legal act, based on consensus principle. Its makes exception to this principle the solemn acts which must be concluded in the legal forms for validity and proof- the *ad validitatem* and *ad probationem* forms.

Usual, the means of externalization of the consent are various: it can be about an express or implicit, tacit manifestation of will. In this context there are determined the juridical implications of the silent-if the abstention can generate obligations for a person. The unanimous response of the juridical doctrine is that, as a rule, the silent is not a manifestation of will, therefore is not worth consent. In fact, the silent, by its nature, is equivocal and that means that cannot be determined the internal will of the person and cannot be considering as a doubtless manifestation of will.

However, there are cases in which the silent can be considered as a valid manifestation of will, namely: when the law stipulates this; when is graft on a prior agreement will; when value of silence is consent, according to local custom.

Regarding the third condition, we have to mention that the legal implication of the manifestation of will, which gives it the quality of the juridical will, is that the volitional behavior of the subject of law must be designed to produce legal effects.

Not every manifestation of will determine the birth, the changing or the ending of a civil juridical report, only that manifestation of will which is expressly meant to produce juridical consequences. It is necessary that the volitional behavior, externalized by a person, to result, without equivocation, that the person wants to participate to the conclusion of an act, otherwise the manifestation of will can not produce juridical consequences and can not worth consent.

Final part of this chapter is dedicated to the *vices of consent*. The condition that the manifestation of will to be not affected by a vice represents a juridical necessity and, also, a guarantee that the principle of freedom to the conclusion of the acts and the equality of the parts are respected, because the conclusion of the juridical act must be the consequence of a volitional free and conscious attitude.

In specialized juridical literature, the phrase “vices of consent” means the cases in which the person juridical will is altered and it can't be consider a valid express consent.

We showed, when we analyzed psychological process of juridical will forming, that decision to conclude an act is preceded by a complex deliberative and decision-making psychic process during which the person represents himself the consequences of his actions, with its advantages and disadvantages, because the decision guide the voluntary act to achieve goals and meet the need. But, when the person's will is altered during the forming of internal will and its form be given a false representation of the means through which the law subject can achieve their goals (error and undue influence), or its form through law subject coercion in order to have a attitude in discord with his juridical interests, but determined to safeguard the interests of higher purpose which can not otherwise defend (duress), we are in the presence of the vices of consent.

From a juridical point of view, the manners which law subject will is altered and did not worth valid consent, are stipulated in art. 953 Civil Code (The consent is not valid when it's given through error, extort through duress or the part is misguided).

Along with error, duress and undue influence, the juridical doctrine has treated also the lesion-vice of consent, which is applied for certain juridical acts and certain persons, but the existence of this as a vice of consent is controversial.

At last, we try to explain *the occurrence and the impact of vices of consent upon human and juridical activities through psychology*.

What interested in this approach is that the juridical act, as free and conscious human attitude, is treated, from the point of view of psychology, as a conduct, behavior.

The behavior is the way to relate as a human being and social conscious subject with the external world. The activity or the act, which manifest itself through behavior, is triggered by a state of necessity, which focused and support activity. It has three links, because it is a physical organization of conscious: reason, purpose and means. During transformation of the reason into purpose intervene, first, the will as a filtering and optimization mechanism, but, also, the vices of consent can intervene if between the motive, reason and the purpose are discrepancies or when the external means are unacceptable.

From now on, the four vices of consent are treated separately, each of them being dedicated one chapter.

Chapter II is entitled **The Error** and is constructed from four sections. *Introductory notions* are found in *Section I*, where are treated aspects regarding the history of error, in Roman law, in Calimah Code, Caragea Code and Andronachi Donici Code.

Next, *the notion of error* is analyzed not only from a juridical point of view, but, also, from a philosophical, logical and psychological point of view. All these allowed seeing that, from a point of view of notion's evolution, was a release of constraints of roman formalism, so, vices of consent and error theory are based, now on will's autonomy, on contractual freedom and consensual wills and it constantly evolves due to a civil circuit in continuous expansion.

Next subsection is dedicated to *juridical regulation of error* in Romanian Civil Code and civil code project.

Subsection III analyzes *error in comparative law*, as a two different concepts of law-in Romano German system (in fact, in Swiss, Italian, Spanish and Moldavian civil law) and common law.

Section II is dedicated to the *classification and types of error*. As usual, first is treated *obstacle error* which is destructive of will and who presented in two forms: error concerning the act's nature and error concerning the object's identity of the juridical act.

The error vice of consent, the real error which altered the consent and gives the possibility to invalidate the act, is presented in two of its hypostases: the error on act's substance of object, where and error concerning the identity of the person. In the first case, is debated the meaning of the substance in juridical doctrine and jurisprudence, in Romanian and foreign law and, also, the difference between hide vices and error on substance. The last type is presented in *intuitu personae* acts with some accents on certain cases regarding the nullity of the marriage.

The error concerning the declaration of will is treated as a distinct type of error vice of consent, because the alteration of the will can happen, also, when the will is transmitted.

Not at least, is presented *indifferent error* which doesn't produce any effects on acts validity and the cases when this type of error is encountered.

Error can be analyzed as a *fact or law error* from another system of reference. If the fact error includes the cases of severe error or error vice of consent, law error creates a lot of controversy in juridical literature. Before we review all these controversial opinions, we're presented a few aspects about binding and knowledge of legal rule. On these bases, we continued the discussion about *nemo censetur ignorare legem* principle or the inadmissibility to invoke law error in one's defense.

The opinion of possibility to invoke law error, that we sustain, is impose upon actual juridical life and is supported, more, by juridical doctrine and jurisprudence. On the other hand, in conditions which altering the reality can occur, also, through ignorance or inaccurate knowledge of the legal rule or rights stipulated by the law, the consequences of error intervention should not differ from those of fact error. This situation should not be regarded as a infringement of a *nemo censetur ignorare legem principle*, as a way to escape the rigors of law, but a situation in which

a person express his consent as ignorance of reality (and the legal rule is a reality even more tangible than a fact) and for this case the civil law require the application of nullity sanction of the act. Otherwise, if the new civil code project will be enact in actual form, the law error will be juridical sanctioned as a cause of altering the consent which make the act void “when it’s main or only cause”.

Section III is dedicated to *the bars for rescission in case of error*, to the determined character of error, to the condition that the error to concern a quality or a condition included by the parts in juridical act’s content and, finally, is dedicated to the excusably, justify error.

The first condition oppugn the criterion which is to be consider when the error is estimated, but, also, the correlation between the doubt regarding a certain element of the act, as its seen by the French jurisprudence, and the error vice of consent. Concerning the second condition, for the rescission of the act it’s not sufficient for error regarding the essential qualities of the object or regarding the person to determined the part’s consent; it is necessary, more, that it is referring to an element which parts have had in mind at the conclusion of the act and under which they made the contract. We believe that the inclusion of the essential element must make explicit to prevent the rescission under the pretext of error which aims subjective reasons and to assure the stability of juridical reports.

Besides this two conditions, another condition is shaping, especially from the new project of the Civil Code point of view, namely that the error must be justify. This error implies the analysis of the ignorance and the fault, in fact, the lack of the fault and the notion of good faith.

The last section of this chapter is dedicated to *the sanction and the proof of error*.

The sanction of error is treated regarding the forms of the error, as the sanction of the obstacle error, of the error vice of consent and of the indifferent error. In this context, there are analyzed the nullity and the rescission, the procedural rules that be used to defend the rights of the injured person and the term for the rescission.

The analysis of the error’s proof is preceded by the discussion regarding the structure of error, in fact, by the only element of it which has a psychological nature- the false representation of the reality. Concerning the proof, it is not sufficient that the plaintiff to poof the existence of the error when he concluded the act, but also that the error was substantial and determined for his consent. There are analyzed the terms of proof and evidences, the object of proof, the burden of proof and the means of proof.

Chapter III is dedicated to the ***Undue influence*** and it is composed of 4 sections, which are divided also in subsections. *The fist section* begins, as well as the previous chapter, with the *introductive notions*, actually, with the history of the notion of fraud, as it can be found in the Roman law and in the old Romanian laws.

On the one side, *the notion of undue influence* is approached from both a large and a restricted acceptance, and on the other side it is analyzed in contrast to the fraud. Also, the undue influence is presented under its two aspects that cannot be separated from each other: that of fault consent and that of crime act. All these allow the definition of undue influence and its delineation of the other fault consents.

The legal regulation of undue influence is presented not only according to the Romanian Civil code's stipulations, but also with those that can be found in the project of the new civil code, in the civil legislation of the Moldavian Republic and in that of Canada.

The defining of undue influence allows the approach, in the next subsection, of the analyses of its structure, regarding the material and intentional element.

The subjective, intentional element consists in intention of misleading a person in order to determinate her to close a civil legal act. The misleading and the fraud activity, generally of the co-contractor, represent a display of bad faith. So this element presumes the analysis of the following notions: good faith and bad faith.

The second constituent of the undue influence is represented by the *objective, material element* that resides in the usage of cunning means. Respectively: misrepresentation, slyness, intrigues, untruthful affirmation, artifices, etc, only to delude.

From this element's point of view, the necessary condition to be in the presence of undue influence is that the misrepresentations, used by the contractor part, to be guilty. Moreover, between the two structure elements there is a tight connection, for the simple reason that the intention of the person to mislead, as an internal act of will, externalizes through the material element of the fraud – the cunning means used for touching the aim, which determines the close of the legal act in cause. The terms of “cunning means” and “machinations”, as well as the situations in which the external manifestation of the co-contractor is not constitutive of fraud, are also defined.

The last subsection of the first chapter is dedicated to *the undue influence in the compared law*, respectively the fraud in the Roman-Germanic law system (in the Swiss, Italian, Spanish and Moldavian Civil Code) and in the common law system.

In *Section II* are to be found again *the classification of undue influence and the types of* undue influence. In fact, this section is about *dolus malus*, that alters the legal volition of the contractor part, and *dolul bonus*, that doesn't produce legal effects on the legal act that took birth as a consequence of the display of the will. The main undue influence is treated here. This means the undue influence that constitutes fault consent and the incident undue influence that acts on some elements that are neither essential nor determinative in closing the legal act. Similar, the undue influence in liberties is analyzed, and it is materialized under the form of capture and suggestion. Also the connotation of these terms is searched in the legal literature and practice.

Finally, the last subsection is dedicated to *the undue influence of non disclosure*, respectively to the situation in which the fraud maneuver or the fraudulent method manifests itself under its passive form. In this context, are analyzed the connotations of the terms lie and silent and of the situations in which those can constitute fraud. Apart this, the obligation to inform is approached, as a premise of the existence of undue influence of non disclosure; and in this setting of the difference that is made between the pre-contractual obligation of information and the one that results from a contract already signed, but also of distinction,

which is made in the French doctrine and jurisprudence, between the obligation of information and that of advice. In the Romanian legislation, the obligation of information has its field of application in the domain of the consumer protection, the marketing activity of the tourist package, the covenants outside the commercial spaces, but also in the domain of the insurances and the reinsurances.

Section III debates *the conditions of invalidation of undue influence*, respectively, the conditions of the determinant character of undue influence and the necessity that undue influence derives from the other part.

The determinant character supposes the situation in which the mislead acts over a determinant element, in forming the will, or over an element that leads to an alteration of the legal will so that it affects the legitimate interests of the right subject, on which was done the fraud act.

For the other contracting party, the determinant character of undue influence maneuvers is appreciated, as for the error too, *in concreto*, through reference to each case in part. That is why we consider that relevance in this field would have the presentation of the deficiencies that can appear in forming the will of a person, and that would determine a higher susceptibility of this one.

The second condition, as a matter of fact, its existence, was and will be debated in the legal literature, claiming that it is an unjustified condition, from the rational point of view. In the same context, there are analyzed the cases in which, even if the undue influence comes from a third-party, it is assimilated to the undue influence coming from the other contracting party.

In the end of this section are presented the undue influence's particularities concerning the marriage.

Section IV discusses *the probation and the sanction of undue influence*.

Concerning the *probation*, because the undue influence is not presumed, the part that invokes the misleading as a determinant reason for closing the concerned legal act must prove this legal act. In other words, the charge of probation rests with the complainant, to the one that invokes the existence of fraud in defending his legitimate interests. Also, the undue influence can be proved through any probation method, even through acts that were noticed after the closing of the accord will. In change, the probation of the undue influence omission is more difficult, further more because it must be done the difference between the existences of inform obligation proof and that of proving the fact that the obligations were transmitted.

The sanction of undue influence is approached from the invalidation action point of view, of repairing the suffered prejudice and of penal responsibility in the case of undue influence.

If the relative nullity of the close act is attracted by undue influence - fault consent, the undue influence as a crime act draws the direct civil crime responsibility. The objective reason of crime responsibility, in this case, is represented by the illicit act, more precisely the fraud maneuvers used by a person to mislead the other part, for the purpose of closing the legal act that wouldn't have been signed in other conditions by the other part. The subjective basis of the liability is represented by the intentional element of the fraud – the fraud

manoeuvres have a culpable character, the person acting with the intention of misleading.

Likewise, there is the possibility that the main fraud would involve the penal liability of the fraud manoeuvres' author, when this one (the fraud) assembles the constitutive elements of the fraud crime (stipulated by art. 215 alin. 3 Penal Code). Therefore, we put under discussion the sanction of the civil fraud, which constitutes a crime too, more precisely the situation in which this one should entail the absolute nullity of the civil legal act.

Chapter IV is dedicated to *the Duress* and it is formed of 4 sections. As well as for the two other fault consents' case, in *Section I* are presented introductory notions, respectively, the history of the notion of duress, as it can be found in the Roman law and in the old Romanian laws.

Regarding the subsection dedicated to *the notion of duress*, the evolution of this concept is presented, starting from civil fault and going to fault consent, in close connection with the precept of free will. Further, it is discussed the psychical and judicial connotation of threat. In other words the acceptance of violence is enlarged because the fear that determines the end of the legal act can be provoked not only by the threat of a physical bad, but also by means of physical constraint. In this context, the violence represents the fear induced to a person, through moral or physical violent methods, which determines her to end a legal act that in other circumstances she wouldn't have done it. Also, it is delimited the duress fault consent from the destructive duress of will. And last, but not the least, on a species case, it is made the difference between the lack of cause and the intervention of duress.

The legal settlement of duress is reported to the Romanian civil code, to the project of the new civil code, but also to the foreign legislation. Concerning the foreign legislation, the last subsection of this research treats *the duress in the compared law*, respectively the duress in the Roman-Germanic law system and in common law. From the big Roman-Germanic system is presented the duress in the Moldavian, Spanish, Italian and Swiss law.

Section II represents the part where are analyzed the *structure of the duress and the types of duress*.

Regarding the first aspect, the duress, the consent fault has in its structure two structural elements, which are interdependent: an external element, objective, and a psychological element, subjective.

The external element can take not only the shape of the threat with a bad thing of any kind of nature, but it can also take the shape of an actual coercion.

The objective element of duress that takes the form of the actual coercion resides in the use or in the exercise of a material force that can determine, can lead to the expression of consent, in the meaning of closing the legal act. Many times, the physical duress has a complex structure, because it is not referring only to its direct form – actual and effective -, but it also supposes the induction of a real fear concerning the continuing or aggravation of the physical duress acts. And that if the victim doesn't show its own will of closing the act immediately after the initial constraint enactment. But, on the other side, the objective element of duress

appears, in most of cases, under the form of a threat with a bad of a physical nature, an estate nature or of a moral nature.

The threat consists in showing the intention of harming somebody for the purpose of obtaining something from that person. Thus, in case of duress, fault consent, the act of intimidation expresses the contingency of causing a prejudice that acquires a potential character and it prevents its objectivity, generating a behavioural attitude to the threatened victim which comes in disagreement with its legitimate interests.

The psychological element, subjective and internal, lies in the state of fear instilled to the person in such a way that determines this person to close a legal act that she wouldn't have done under other circumstances.

In the process of forming the internal will, the fear generated by threat or actual coercion represents the decisive reason that determines the victim to act accordingly to the "aggressor's" will, but unconformable to the reality and to the real will of the person in cause. The appearance of fear doesn't exclude the possibility of victim to choose one of the two possibilities: 1. to suffer the bad that is used as a threat or to continue (in the same way or in a more aggravated form) the appliance of the physical duress; 2. to consent to closing the act. Once chosen the last solution the person will show his will, by closing the respective legal act, but this one will be vitiated and reversible, because the victim's attitude was just a way of avoiding the notable and imminent bad. If the duress (in any of its forms) hadn't existed, the will of the person would have been free, un-vitiated, and the legal act wouldn't have been closed. But the duress must have certain intensity in order to inculcate fear. The seriousness of bad that is used as a threat is a state of fact that is appreciated *in concreto*, according to the person of victim, to his sex, mental and physical conformation.

Section III is dedicated to the *classification of duress*, and its approach is a classical one, that divides this fault consent into physical and moral duress, on the one side, and in legitimate and illegitimate duress, on the other side.

The physical duress (*vis*) has, on the one side, the connotation of the physical methods used under the form of brutal force, and on the other side it has the connotation of threat with a bad thing that is concerned by the physical integrity or by the properties of a person.

The moral duress (*metus*) materializes in a threat that regards the rights that are not patrimony to the person, to the family or to a close person to the contractor, like the honour, the integrity, and the person's feelings.

In the case of legitimate duress, the threat is done through the exercise, used by the person that threatens, of a subjective right that is legally protected and recognized. Only the implied coercion can be legitimate, for the reason that the physical duress is always illegitimate or unjust.

In *section III* are analyzed the *conditions of invalidation for duress*, respectively: the illegitimate and determinate character of duress.

Regarding the *first condition*, the threat or the so called constraint is unjust or illegitimate only when it represents a trespassing against the law.

This condition of invalidation of the act of duress is personalized by the legislator, when it stipulates that the simple deferential fear "no duress" cannot

cancel the convention. *The deferential fear* is inspired by the respect and the affection towards a person, that of children towards their parents or grandparents, that of students towards their teachers, etc, and this cannot justify the abatement of duress, if it hasn't been followed by one of the direct or indirect methods, used to fulfil the external element of duress. In this domain, also, it is constantly admitted that the fact of threat, using a legal way or the exercise of a legal right, doesn't lead to duress. Similar, the possibility that the abuse of distress could constitute itself into a way of expressing the duress, is discussed in this section.

As for the *second condition*, in order to establish the determinate character of threat, it must be taken under consideration the victim's personality that suffered the duress: age, sex, physical strength, intellectual potency, life experience, grade of culture and the external circumstances (place of inculcating the fear, the moment and the presence of some intimidating factors).

Also, the duress must present a certain intensity degree, of gravity, to induce to the author's act a fear, according to the time of performing the duress, the place, the employed instruments, etc, appreciated *in concreto*.

From the legal point of view, through person, under the meaning of Civil code, 956 art., it is understood not only the physical person, the corporal integrity and health, but also his moral personality. As for the property law, it concerns both the patrimony in its whole and its patrimonial values that compose it. The duress affects the liberty of forming the legal will of the part that has given its consent to the closing of the legal act, also when it is exercised against the husband, the wife, his or her ancestors and descendents, because of the affection and common interests that bound these persons together. This itemization is not limitative. It can be extended over all persons that are connected through a solid affection with the author of the act.

Also, the duress represents fault consent when it comes from the other contracting party, or when it is exercised by a different person "from the one in the favour of which was done the convention", namely a third party (as a difference to the fraud, that must come from the other contracting party).

In close connection with the second condition of the existence of this fault consent, it is presented the *bound existing between the duress and the status of necessity, but also the economical duress*. Regarding the impact of the status of necessity over the will of a person that close a legal act, it was and it is still questioned the fact if duress that comes just from an external reason, natural, objective and strange to the person can be considered a fault consent, and as a consequence it can be considered a reason for abatement of the legal act closed under these conditions.

The economical duress can be considered fault consent under the conditions in which and if the necessity status receives the same regime, because this concept too, is a doctrine creation that lies in its justification on the same arguments as the possibility of abatement, because of an external occurrence, objective, unpredictable and that cannot be eliminated. On the other hand, the same economical duress, with appliance mostly in the relations between businessmen, can be treated from the abusive clause.

Section IV of this chapter looks over the *effects and the sanction of the law for duress*.

The legal effects of duress are analysed from three points of view: of legal effects that rebounds on the closing legal act, on the author of the act and on the contracting party, on the base of causality report established between the frightened persons and the status of fear, but also between the status of fear and closing the legal act.

Concerning the proof, the invocation of duress implies the obligation of proving the existence of its incidence, too, over the civil legal act. More precisely, the person that invokes the duress must do the proof of threat or that of constraint acts, on which he was forced, and he also must prove that all these determined him to act in that precise way.

The sanction of duress – fault consent - supposes the analyse of abatement, the situation of suing for damages, because the duress is a civil offence too, but also the penal liability in the case of duress, when it takes the form of the penal illicit (same to undue influence).

Chapter V is dedicated to **Lesion** and follows a similar structure to the other chapters, so, in *Section I* is debated the history of notion as seen in the Roman law and in the old Romanian laws.

The subchapter dedicated to *the notion of lesion* debates the existent disputes in special literature referring to injury as a fault consent or as a condition of abatement done by the under age people that have capacity of limited act, that can close by themselves, without the parents' or tutors' approval, acts for which validity is not required the consent of the guardianship authority.

Most of the authors of actual legal literature consider the lesion as one of the faults that can affect the consent of a person in closing a civil legal act. This doesn't mean that a big disproportion of value between two mutual provisions will always imply the nullity or the revision of contract, because even in this case the contract produces all its effects. Reported to the lesion application territory, the invalidation or the annulment of a contract for injury represents the exception and not the rule. We also sustain this opinion, treating injury as fault consent, joining it to error, undue influence and duress.

In the presentation of *the legal regulation of lesion* are taken in consideration the clause of Romanian Civil Code, together with the provision of the 25 art. alin.1 and 2 from the 32/1954 Decree, concerning the appliance of the Family Code and that of the 31/1954, concerning the natural person and the legal person, French civil legislation, but also the project of the new civil code. In close connection to this, is treated the injury in the compared law; in fact the lesion regulated by the Civil Code of Quebec, of Moldavian Republic, of Swiss Civil code and in French law.

Section II analyses the *structure and the conditions of admissibility of lesion*.

The injury's structure is approached from the two doctrine conception point of view: the subjective conception and the objective conception.

Appropriated to *the subjective conception*, the imbalance value from the counter prestations presumes fault consent. So, if the consent of one of the

contracting party is vitiated, in closing a legal act, by its state of need, state, of which the other contracting party takes advantage in order to obtain unequal things, the respective act is sanctioned with relative nullity.

The objective theory appreciates that the lesion results from the simple un-equivalency of the provisions stipulated by parties, independently of circumstances that have generated it. In this context, the value balance of counter provisions are, it selves, a condition of validity of the contract. So that any reference to fault consent is useless, because the patrimonial unbalance is sanctioned for the virtuousness of closing the contract, of its economical and social utility.

Regarding the *lesion's conditions*, for being in the presence of this fault consent must be assembled in concurrence the fallowing conditions: it must be a material damage or a patrimony prejudice, an unbalance between the mutual provisions that determined the appearance of prejudice, and, finally, the injury must exist during the closing of the legal act.

The necessity of existence of a material damage supposes the existence of a patrimonial prejudice, and its value is located in the patrimony of one of the legal subject that takes part in closing the respective civil act.

The unbalance from counter provisions refers to the extent of the prejudice that must be determined by the difference from the counter provisions of parties in the disadvantage of the injured one. Because we find ourselves in the presence of the commutative contract, with mutual provisions, the injury consists in a value disproportion from the two provisions of the contracting parties, disproportion that injures one of these parties, inducing the appearance of the patrimonial prejudice.

Because the lesion represents a fault consent sanctioned with the relative nullity, the obvious disproportion from mutual provisions must have been existed in the moment of closing the civil act. If the value disproportion between counter provisions appears closing the act, because of the change of circumstances, during the execution of contract, the problem of unpredictable case rises, and under no circumstances the one of injury of fault consent.

Section III is dedicated to *the domain of application of lesion*.

Therefore, lesion, according to our actual legislation, has a restricted area of application, because not only certain *acts* can be voided, if they are closed by certain *persons*. So, establishing this implies the approach of the problem under two cumulative aspects, which must be taken in consideration: the legal subject that can invoke injury and the legal acts that imply injury.

Concerning the legal subjects that can be submitted to injury, this one operates like an annulment of the civil act, only if the person that suffered the patrimonial prejudice is a *minor with the age between 14 and 18 years, respectively the minor with restricted capacity of exercise*. This aspect has offered the possibility of presentation of some elements regarding to the legal capacity of the natural person in the compared law, respectively in the Civil Code of Quebec and the civil legislation of the Popular Chinese Republic. Also, in conformity with the adjustments from art.694 IInd thesis Civil Code, the sensitive acceptant of the inheritance can ask for the invalidation of his acceptance act of lesion, even if he is major, if the succession were absorbed or diminished with more than half of its value; if he finds an unknown testament in the moment of acceptance.

In this case, is proposed the enlargement of the appliance area of lesion, to other person's category that must benefit from the protection of law. With the condition the injury man knows the obvious difference from counter provisions, and to use it in his benefit.

Regarding the *legal acts* that could be invalidated for lesion, their domain is restraint to conventions, closed by the minor without the tutor's consent, and it provokes an injury to the minor. These are onerous and commutative acts of administration.

In the legal practice and in the legal literature, it was showed that the notion of price's frivolity must not be confused with the notion of price's vitality (a lower value than its real one), in the sale contract. If the frivolity of price, which means its fictitious and un-realistic character, attracts the nullity of the sale contract, its character raises the problem of injury. But, the frivolity of price is not a cause of annulment the sale, except for the minor that has a restraint capacity of exercise, and who closed by himself the legal act, without the approval of his legal tutors. We talk about the legal acts that don't need the tutors' approval to be validated.

It also must be specified the fact that, in contrast to Romanian legislation, the French legislation admits the invalidation, for serious lesion, in matter of sale and partition.

Section IV of the last chapter treats *the lesion sanction and proof*.

Because it is a fault consent, the lesion attracts the relative nullity of the injured act, and the action in abatement for injury cause, it is traditionally named *action for annulment*, so that it can be distinguished from the other actions that require the establishment of relative nullity. But, except its name and specific cause, it has the same legal system as any other abatement.

The action for annulment can be brought, generally, by the minor that has the age between 14 and 18 years, and closed by himself, without the agreement of his parents or the one of his tutor, the wrong legal act (that doesn't need the prior consent of tutorial authority in order to be valid). The action for annulment can also be brought by the minor's legal representative, until the minor gets into possession of full capacity of exercise.

On the other hand, also, taking in consideration the role of patrimonial protection of the minor that the lesion supposes, it should be analysed, too, the solution according to which the injury can be invoked, even in the situation in which the minor was assisted, and the legal act approved.

Concerning the injury's proof, the Romanian civil code establishes that in art. 939 alin. 3 "the lesion presumes in the case of existing a considerable disproportion between provisions". Starting from here, the specific literature concluded that our civil legislation adopted the objective conception of injury. The reality has different nuances, because, by applying the subjective theory on injury, we can reach the conclusion that the value un-balance from counter provision presumes a fault consent (exactly as in the sense of the quoted article), when, according to the objective conception, the value balance of counter provisions represents itself a condition of viability of the contract.

So, discussing fact elements, the disproportion from mutual provisions, the proof of lesion is done according to the common law, any means of proof brought by the minor being admitted.

The final part is reserved to a *Compared view over the fault consent*. In this way, without resuming again the whole fault consent's problematic, this last part tries to bring in the first line those elements of faults that, on the one side, individualize them in a distinct institution of the civil law, and, on the other side, it contributes to crating a self physiognomy, different for every fault consent in part.

The thesis ends with the presentation of **Conclusions** regarding the institution of fault consent.

In the respect of the last fault consent, further we insist on underling the following aspects.

Demarcating the consent tainted by the fault consents, by the lack of consent, it is noticed a clear distinction between the destructive of will consents ant the real, veritable ones. Generally, we talk about the obstacle *error* (error over the nature and the object of the legal act), and the error of fault consent (error over the substance of the object of the legal act and over the person). The similarity between the two errors stops at their structure, both representing a false image of reality, spontaneously appeared, along the formatting of the legal will of one of the parties that close the legal act. In change, the effects of the two types of error are substantially different: one determines the inexistence of consent and, finally that of inexistence of the legal act, and the second one prejudices the consent, but not in a way to invalidate it, so the legal act can be only cancelled.

Regarding the obstacle error, taking in consideration the dispositions of the new project of the civil code, and also the opinions expressed in the foreign and Romanian doctrine, it can be remarked the tendency of restriction and even the extinction of this kind of error. Actually, even its assimilation to the fault consent error, mostly concerning the sanction given. Until an ultimate legislative recognition of this aspect, we cannot ignore that the existence of the obstacle error supposes the lack of consent of the part or parties in closing the legal act, and the consent represents one of the essential conditions of a valuable legal act. Therefore, *we consider* that the only sanction that can interfere in this case is the absolute nullity.

Besides the two types of fault consent error, in the legal practice and literature, the necessity of joining the error regarding the asserted will to these, imposed. It is obvious that, the alteration of will can also interfere in the moment of its transmission, anytime that the exteriorization and / or the transmission, of the wanted facts, fail. And that, due to the way in which the person that consents, manifests his will, of conditions in which the manifestation is known to its receiver, or to the way it was interpreted by the other side. So, *we appreciate* that is necessary the legal recognition in the next civil code of the declared will, as a distinctive species of fault consent error, being respected, in this way, the rule of the internal will's priority.

Remaining in the field of error types, a controversial problem is represented by the admissibility of invoking the legal error. Without resuming the disputes

found in the judiciary practice, regarding this aspect, *we conclude* that the judicial sanction of the miscarriage of justice as a fault consent is in totally agreement with the realities of the social – legal present life.

However, we believe that it must be done the difference, in a future regulation, between the situation in which the invocation of the legal error is used so that the person can abscond – error that breaks the principle *nemo censetur ignorare legem*, as it is the error over the legal consequences of an act - , and the situation in which the part claims the sanction of a legal situation that appeared after the expression of a fault consent. This way, it would be avoided the danger of dissolution of the society and that of the normative system into chaos, by breaking the mentioned principle, and, in the same time, it would be recognized a judicial reality that can no longer be ignored.

Concerning the second fault consent, we don't believe that the two aspects that the undue influence takes, that of fault consent, under the form of the induced error, and that of the offensive act, can be separated. Firstly, the two actions are, in practice and in principle, mentioned together, and secondly, precisely that offensive acts of the fraud's author, leads to the fault of consent. Otherwise, we would be under the presence of spontaneous error, another type of fault consent. If we didn't accept that the premise from where it bursts the idea of sanction the undue influence is that of the fault of consent, it would mean to abandon the whole theory of valuable formation of the civil legal act. In other words, the ambivalence of undue influence doesn't transform it in a pure offensive act, producer of prejudices, it remains a cause that appears in the moment of forming the legal act, that corrupts the consent, and that can also attract the liability for damage due to misfeasance or nonfeasance of the part that induces the other part in error.

If we refer to the undue influence of non disclosure, in the judicial literature it is made the difference between the pre-contracting obligation of informing, and the obligation that results from the agreement already concluded. *We consider* that, the undue influence of non disclosure can be retained only in the case of breaking the informing obligation, during the moment of forming the legal will of the creditor's obligation, or this moment coincide with the pre-contracting moment. The mislead, by bad will, through "silence", namely not telling the necessary information, without which the part wouldn't have closed the act or it would have closed it in other circumstances, takes place before closing the legal act, which, otherwise, justifies the sanction of the relative nullity, applied to the legal act made under the influence of undue influence.

Also, it exists the possibility that the undue influence to engage the penal liability of the author's misrepresentations, when are found constitutive elements of the offence fraud. In this situation, *we appreciate* that the practicable sanction should be the absolute nullity. The justification of this position lies in the fact that the penal norm defends the collective interests, which is why its correspondent, in the civil law, would be the absolute nullity. Regulation of this aspect in the next civil code would actually lead to the correlation of civil texts with the penal ones, intention that should not be ignored.

The notion of duress must be understood under its large sense, not only that of moral duress, but also that of physical duress. In fact, what vitiates the part's

will is the induced fear, or this fear can be produced by threats or by specific constraint means. We don't considerate that it can be retained the opinion according to which the moral duress signifies, in all cases, the lack of agreement, because this doesn't always have such an intensity that the victim could resist to, especially the fact that the appreciation of impact of the duress over the victim is done *in concreto*. If we add to all these the unquestionable origin of modern civil codes, we cannot conclude but the fact that the intention of law was that of giving to the term of duress a larger sense, that should regard any constraint or unjustified pressure exerted on a person's will, in order to determine her to close a legal act, that she wouldn't have done in other circumstances, because, as it was remarked, the duress designs the pressure exerted not only under the form of physical brutality, but also under the form of moral abuse.

On the other side, if we analyze the case in which the duress, in any of its forms, transforms the person into a simple instrument, another type of duress takes form, besides the moral and physical one, which we named it *destructive duress of will*, similar from the effects' point of view to the obstacle error. Even if the contiguity may seemed forced, because the intensity of duress and its impact on the victim can be appreciated only *in concreto*, when the obstacle error attracts the absolute nullity every time it appears, the direct consequence of the appearance of these causes is the lack of consent. Moreover, both influences the internal will, the consent in the same measure, and are different only the appreciation criterions, although in the end, both obstacle error and destructive duress have exclusively connection to the person that invokes it. Therefore, the two ones aren't fault consent, not because they are sanctioned by the absolute nullity (the sanction being the consequence and not the cause), but because it affects so deeply the internal will of the subjects, that it disappears its free and conscious character. As a result, the legal will becomes unable to recreate the right.

If what vitiates the consent and attracts the invalidation of the legal act close under the imperative of duress is the fear inoculated to the person, that determines her to close a legal act she wouldn't otherwise have done it, then it must be also discussed the *impact of the state of emergency*, in this field. The reality is that the actual state of the legal texts doesn't allow the imposing, without equivoque, of admitting the solution of the state of emergency as a reason to invalidate the act for duress. That is why, *we sustain* that is necessary a clear legal regulation in the domain, exactly, the legal imposing of the state of emergency as duress fault consent and the conditions under which it would lead to the abatement of the legal act. Still, if as a consequence to the state of emergency, the act's author is in default of consent, the exercised coercion having transformed him into a simple instrument, the act can be declared absolute nullity, because of the missing of one of its essential conditions of validity in closing the legal act.

It is also imperative, that in a future legal regulation to give a notable interest to conditions in which the state of emergency can be considered as duress, and of its limits.

Also, of the same legal treatment should benefit the economical duress too, under the conditions in which this cannot be interpreted through the abusive clauses, in conformity with the Law no. 296/2004, regarding the consumer code.

The duress has the aptitude of involving the penal liability of the author, when its methods of attainment, either if we talk about threat, or about effective physical constraint, turn into facts stipulated by the criminal law, into infractions. The same as in the case of fraud, we believe that the sanction applicable in these cases should be the absolute nullity of the closed act, in the purpose of the same fulfilment, the correlation of all legal civil and criminal texts in matter.

The lesion is fault consent with a double role. Firstly, the role of lesion is that of sanction the act closed by a contracting party, whose legal will was affected. And secondly, the role of lesion is that of protecting, from the patrimonial aspect, the minor with restraint capacity of exercise, because, according to the law, only these persons may invoke the action for annulment. Both aspects concur to the image of lesion as fault consent, because of its domain of operation and because of association of minority, in principle, as a condition of its existence.

It seems that, the future civil code will clearly specify the lesion as fault consent, next to the error, undue influence and duress. Further more, it will extend the application domain of this fault, both regarding the persons that can invoke it, and the acts that can be repealed, because it is stipulated that the lesion vitiates the consent of minors and persons under judicial interdiction, in the terms of which one of the contracting party, by taking advantage of the state of necessity, the lack of experience or his knowledge, stipulates for his or somebody else's interest, a provision considerably higher than his own provision. We appreciate that, in this way it will be obtained a real legal protection in favor of the persons that intellectual and psychical faculties are diminished, and that cannot real appreciate the contractual balance.